

NEO-HEGEMONİK KİMLİĞİN ÇEVRE POLİTİKASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİKTE ORTAYA ÇIKIŞI

THE EMERGENCE OF NEO-HEGEMONIC IDENTITY IN ENVIRONMENTAL POLICY AND SUSTAINABILITY

Elif SARACOĞLU BİLGEN¹

Özet

Bu makale, çevre politikaları ve sürdürülebilirlik söyleminin küresel ölçekte yeni bir hegemonik kimlik formu olarak ortaya çıkışını “neo-hegemonik kimlik” kavramı çerçevesinde incelemektedir. Hegemonya kavramı, Antonio Gramsci’nin sivil toplum ve rıza temelli iktidar anlayışından yola çıkılarak Ernesto Laclau ve Chantal Mouffe’un söylem kuramı ile yeniden ele alınmaktadır. Neo-hegemonik kimlik, klasik hegemonya anlayışından farklı olarak küreselleşmiş, çok aktörlü, bilimsel ve ahlaki meşruiyet üzerinden inşa edilen, esnek ve kapsayıcı bir kolektif kimlik biçimini ifade eder. Makale, çevre politikalarının ve “sürdürülebilirlik” söyleminin küresel kriz bağlamında bu yeni hegemonik formun merkezinde nasıl konumlandığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Michel Foucault’nun iktidar/özneleşme ve yönetimsellik, Bruno Latour’un “yeni iklim rejimi” ve “Nesneler Parlamentosu” kavramları, Jason Moore’un “Kapitalosen” eleştirisi ve Serge Latouche’un büyüme karşıtı yaklaşımı, sürdürülebilirlik kimliğinin hem dönüştürücü hem de mevcut güç ilişkilerini yeniden üreten yönlerini açıklamakta kullanılmıştır. Çalışma, neo-hegemonik sürdürülebilirlik kimliğinin meşruiyet, kapsayıcılık ve adalet temelli tartışmalarla sürekli yeniden tanımlandığını, bu nedenle hem fırsatlar hem de riskler barındırdığını öne sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Neo-hegemonik kimlik, Çevre politikaları, Sürdürülebilirlik, Hegemonya, Post-yapısalcı siyaset kuramı.

Gönderim Tarihi/Submitted	: 16.08.2025
Kabul Tarihi/Accepted	: 11.11.2025
Sorumlu Yazar/Corresponding Author	: Elif SARACOĞLU BİLGEN
E-posta / E-mail	: elifsaracoglu@outlook.com
Doi	: 10.47124/viraverita.1766413
Atıf / To Cite:	: Saracoğlu Bilgen, E. (2025) Neo-hegemonik kimliğin çevre politikası ve sürdürülebilirlikte ortaya çıkışı. <i>ViraVerita E-Dergi</i> , (22), 184-217. https://doi.org/10.47124/viraverita.1766413

¹Doktorant, İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü. İstanbul/TÜRKİYE (ORCID: 0000-0001-5938-8036).

Bu çalışma [Creative Commons Atıf-Ticari Olmayan 4.0 Uluslararası \(CC BY-NC 4.0\) lisansı](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) kapsamında yeniden kullanılabilir.

Abstract

This article examines the emergence of environmental politics and sustainability discourse as a new form of hegemonic identity at the global level, conceptualized as a “neo-hegemonic identity.” The concept of hegemony is reexamined based on Antonio Gramsci's understanding of civil society and consent-based power, drawing on Ernesto Laclau and Chantal Mouffe's theory of discourse. Neo-hegemonic identity refers to a form of collective identity that differs from classical hegemony, being globalized, multi-actor, and constructed through scientific and moral legitimacy, while remaining flexible and inclusive. The article explores how environmental politics and the discourse of “sustainability” have become central to this new hegemonic formation in the context of global crises. Theoretical contributions from Michel Foucault on power/subjectivation and governmentality, Bruno Latour's “new climatic regime” and “Parliament of Things,” Jason Moore's “Capitalocene” critique, and Serge Latouche's degrowth approach are used to explain the transformative yet power-reproducing dimensions of the sustainability identity. The study argues that the neo-hegemonic sustainability identity is continually redefined through debates on legitimacy, inclusivity, and justice, making it both an opportunity for collective ecological action and a potential vehicle for reinforcing existing inequalities.

Keywords: Neo-hegemonic identity, Environmental politics, Sustainability, Hegemony, Post-structuralist political theory.

Neo-Hegemonik Kimliğin Çevre Politikası ve Sürdürülebilirlikte Ortaya Çıkışı

GİRİŞ

Küresel çevre politikası ve sürdürülebilirlik söylemi, toplumların kendilerini ve geleceklerini anlamalarında giderek daha merkezi bir rol oynamaktadır. “Sürdürülebilir kalkınma” ve “iklim eylemi” gibi kavramlar artık ana akım siyasi dilin bir parçası haline gelmekte ve çevre sorunlarına odaklanan baskın bir kolektif bakış açısının yükselişini işaret etmektedir. Bu makale, çevre politikası ve sürdürülebilirlik bağlamında “neo-hegemonik kimlik” olarak adlandırılabilir bu olgunun ortaya çıkışını incelemektedir. Neo-hegemonik kimlik ile özellikle çevrecilik ve sürdürülebilir kalkınma perspektifinden, çağdaş söylemde hegemonik (baskın ve geniş konsensüsle kabul gören) bir statüye ulaşmış yeni bir kolektif kimlik biçimi kastedilmektedir. İktidar ve kimlik üzerine çeşitli görüşlerden yararlanan bu analiz siyaset teorisine dayandırılmaktadır. Bu bağlamda Michel Foucault’nun (1976/1978) *The History of Sexuality* ve yine Foucault’nun (1975/1977) *Discipline and Punish* eserlerinde geliştirdiği iktidar ve özneleşme analizlerinden; Antonio Gramsci’nin (1948/1971) *Prison Notebooks*’ta hegemonya ve rıza kavramlarını kuramsallaştırmasından; Ernesto Laclau ve Chantal Mouffe’un (1985) *Hegemony and Socialist Strategy* başlıklı çalışmasında hegemonya kavramını post-Marksist söylem teorisiyle yeniden yorumlamasından yararlanılmaktadır. Aynı zamanda bu çalışma Bruno Latour’un (1991/1993) *We Have Never Been Modern* ve yine Latour’un (1999/2004) *Politics of Nature* eserlerinde ortaya koyduğu doğa–toplum ikiliğine dair eleştirilerini; David Harvey’nin (2005) *A Brief History of Neoliberalism* ve yine Harvey’nin (1996) *Justice, Nature and the Geography of Difference*’ta mekân, sermaye ve çevre ilişkilerine dair analizlerini; Jason W. Moore’un (2015) *Capitalism in the Web of Life*’ta kapitalizmi bir “dünya-ekolojisi” olarak kavramsallaştırmasını; Serge Latouche’un (2009) *Farewell to Growth* adlı eserinde kalkınma söyleminin kültürel ve ekonomik eleştirisini ve Sheila Jasanoff’un (2004) *States of Knowledge: The Co-production of Science and Social Order*’da bilgi, teknoloji ve çevre politikasının toplumsal inşasına dair katkılarını da kapsamaktadır. Bu çerçevede çalışma hegemonik kimliğin neden ve nasıl “neo-hegemonik” olarak yeniden kavramsallaştırıldığını, çevre politikası ve sürdürülebilirliğin hangi yönleriyle hegemonik bir kimlik biçimi olarak ele alınabileceğini; bunun da neden “neo” olarak değerlendirilebileceğini tartışmaktadır.

HEGEMONİK KİMLİK: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Hegemonya terimi (Klasik Yunanca *hēgemonia*, liderlik), uzun süredir bir varlığın diğerleri üzerindeki hakimiyetini veya liderliğini tanımlamak için kullanılmaktadır. On dokuzuncu yüzyıl siyasi düşüncesinde, özellikle devrimci yaklaşımlarda, sınıflar arasındaki ilişkilerin belirlenmesi için hegemonya kavramı öne çıkmıştır. Ejazul Haq Ateed ve Merve Suna Özel Özcan’ın (2023) “Theorizing the Fall of Hegemony: A Neo-Gramscian Perspective” başlıklı makalesinde belirttiği gibi Georgi Plekhanov ve daha sonra V. I. Lenin, proletaryanın çarlığa ve kapitalizme karşı mücadelede müttefik sınıfları (köylüler gibi) yönetmesi gerektiğini savunmak için “hegemonya” terimini kullanmıştır (s. 747). Lenin, işçi sınıfının zafere ulaşabilmesi için bu

kavramın genişletilmesi gerektiğini ve siyasi kontrolün yanında kültürel ve ideolojik liderliğin de ele geçirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Lenin, 1902 tarihli bir mektubunda, proletaryanın kazanmak için sadece güce değil, aynı zamanda siyasi, kültürel ve ideolojik güce de ihtiyacı olduğunu vurgulamıştır. Bu görüş, hegemonik bir konum elde etmeyi sosyalistler için temel bir hedef haline getirmiştir (Ateed ve Özel Özcan, 2023, s. 747).

Hegemonyayı zengin nüanslara sahip bir kavram haline getiren ise İtalyan Marksist Gramsci'dir. 1920'ler ve 30'larda yazan Gramsci, hegemonyayı, egemen sınıfın alt gruplar üzerinde sahip olduğu "entelektüel ve ahlaki liderlik" olarak tanımlamıştır. Gramsci (1948/1971) için hegemonya, egemen sınıfın dünya görüşünün, değerlerinin ve normlarının kitleler tarafından "sağduyu" olarak içselleştirilmesini ve statükoya rıza gösterilmesini sağlayan bir süreçtir (s. 323). Gramsci, gelişmiş Batı toplumlarında sınıf egemenliğinin açık güçle değil, daha çok egemen ideolojiyi yaygınlaştıran ve rızayı besleyen sivil toplumdaki kurumlar ağı (okullar, kiliseler, medya, sendikalar) tarafından sürdürüldüğünü gözlemlemiştir. Gramsci'nin (1948/1971) ifadesiyle, modern devletler siyasi toplum ve sivil toplumun ya da zorlama zırhıyla korunan hegemonyanın birleşimidir (s. 263). Başka bir deyişle, hegemonya, son çare olarak devletin zorlayıcı gücü (polis, yasalar, ordu) tarafından desteklenir, ancak esas olarak rıza yoluyla işler. Gramsci (1948/1971) bu rızanın aktif olarak inşa edildiğini belirtmiştir: Maddi tavizler ve ideolojik uygulamalar, alt grupları tarihsel bloğa entegre eder; bu blok, egemen sınıfın çıkarlarıyla uyumlu ortak bir dünya görüşüyle birleşmiş bir koalisyonudur (s. 366). Örneğin, kapitalist toplumlar işçileri kapitalist egemenliği normal kabul etmeye ikna eden kültürel anlatılar (iş ahlakı, milliyetçilik veya öbür dünyada ödül vaat eden din gibi) sunar. Bu tür kültürel ve ahlaki liderlik, egemen grubun kendi değerlerini toplumun genel değerleri olarak sunmasına olanak tanır. Önemli olan, hegemonyanın asla tam veya kalıcı olmamasıdır; sürekli yenilenmesi gerekir ve egemen ideolojinin güvenilirliğini kaybettiği kriz anlarında tartışmaya açılabilir.

Özetle, yirminci yüzyılın ortalarında hegemonya, zora dayalı bir egemenlikten ziyade liderlik ve rıza yoluyla ortaya çıkan bir güç biçimi anlamına gelmeye başlamıştır. Bu biçimiyle hegemonya, egemen grubun fikirlerinin ve kimliklerinin norm haline geldiğini, alternatif bakış açılarının ise marjinalleştirildiğini ima eder. Bu kavram, gücün nasıl sürdürüldüğünü anlamak için bir araç olarak sınıf ve kültür çalışmalarından uluslararası ilişkilere kadar siyaset bilimi gibi pek çok farklı alanı etkilemiştir.

Hegemonya kavramıyla ilişkili olarak hegemonik kimlik, belirli bir siyasi veya kültürel bağlamda baskın hale gelen, yani norm veya ideal olan ve yaygın olarak kabul edilen bir kimliği (sosyal grup, sınıf, ulus veya diğer kolektiflerin kimliği) ifade eder. Gramsci'nin (1948/1971) formülasyonunda hegemonya, değerlerini ve dünya görüşünü toplumun ortak aklı olarak çerçevelemeyi başaran bir grup tarafından uygulanan entelektüel ve ahlaki liderliktir (s. 57). Gramsci (1948/1971) "büyük kitlelerin, egemen temel grup tarafından sosyal yaşama dayatılan genel yönetime kendiliğinden verdiği rıza" (s. 12) hakkında ünlü bir yazı kaleme almıştır. Bu, hegemonik bir düzenin, egemen grubun kimliği ve çıkarlarının diğerleri tarafından doğal veya herkes için yararlı olarak kabul edildiği bir düzen olduğunu gösterir. Hegemonya, bu nedenle, ortak bir proje altında farklı

sosyal unsurları bir araya getiren kolektif bir kimliğin (örneğin, ulus, halk veya lider olarak işçi sınıfı) inşasını içerir (Gramsci, 1948/1971, ss. 181-182).

Gramsci'nin kavramı Marksist teoriye dayanmakta ve sınıf ile devlete odaklanmaktayken, post-Marksist akımdan gelen sonraki teorisyenler hegemonyayı söylem ve kimlik inşası açısından yeniden yorumlamışlardır. Gramsci'den, ama aynı zamanda dilbilim ve felsefeden de yararlanarak Laclau ve Mouffe (1985), sosyal kimliklerin sabit özler değil, söylemsel ifade biçimlerinin olumsal sonuçları olduğunu savunurlar. Onların bakış açısına göre, toplum, çeşitli sosyal talepleri ve pozisyonları tutarlı bir bütün halinde ifade etmeye veya birbirine bağlamaya çalışan çok sayıda söylemden oluşur. Bir söylem, belirli anahtar gösterenler (kavramlar veya semboller) etrafında anlamı kısmen sabitleyerek geniş bir sosyal grup koalisyonunun bu söylemle özdeşleşmesini sağladığında hegemonik bir kimlik ortaya çıkar (Laclau ve Mouffe, 1985, ss. 134–136). Başka bir deyişle, Laclau ve Mouffe için hegemonik oluşum bir kimlik sürecidir: Farklı gruplar, kendi özel çıkarlarını ve kimliklerini evrensel veya ortak bir çerçevede yansıtılmış olarak görmeye başlarlar. Bu süreçte, Laclau'nun (2000) “boş gösteren” olarak adlandırdığı kavrama yani farklı grupların kendi anlamlarını yükleyebilecekleri kadar geniş ve sembolik olarak güçlü bir terim veya fikre ihtiyaç duyulur (ss. 50–55). Bu tür gösterenlerin (özgürlük, adalet veya daha sonra tartışılacağı gibi sürdürülebilirlik gibi) “boş” karakteri, altta yatan yorumlar farklı olsa bile hegemonik bir projede birleşme noktaları olarak işlev görmelerini sağlar. Dolayısıyla bu görüşe göre hegemonik kimlik, egemenliği elde eden bir dizi değer veya hedef etrafında birleşmiş bir siyasi topluluğun, koşullu ve söylemsel olarak inşa edilmiş kimliğidir. Bu hegemonik kimlik her zaman iç farklılıklar ile çelişkiler içerir ve tamamen uyumlu olmayabilecek çeşitli “özne konumlarını” bir araya getirir (Laclau ve Mouffe, 1985, ss. 153–155). Hegemonik söylemin gücü, bu farklılıkları en azından geçici olarak ortak bir çatı altında barındırmaktır.

Venesa Castán Broto ve ark.'nın (2023) da dediği gibi “hegemonik yapıların oluşumu (...) farklı öznel konumların söylemsel olarak ifade edilmesini gerektirir, ancak aynı zamanda bu farklı konumları yansıtan çok sayıda çelişkiyi de kendi içinde barındırır” (s. 977). Özetle, hegemonik kimlik tekdüze veya kalıcı bir öz değildir; bir toplumdaki “biz”i; “biz”in kim olduğunu ve kolektif olarak neyi temsil ettiğini, belirli bir iktidar yapısını destekleyecek şekilde tanımlamaya yönelik siyasi mücadelelerin geçici sonucudur.

Eleştirel bakış açısı, kimliklerin iktidar/bilgi rejimleri aracılığıyla nasıl üretildiğini sorgulayarak bu anlayışı daha da derinleştirir. Foucault'nun çalışmaları, hegemonyayı açıkça ele almamakla birlikte, kimliklerin (veya öznelliklerin) söylemler ve kurumsal pratikler ile birlikte nasıl oluşturulduğuna dair önemli içgörüler sunar. Foucault (1976/1978) bireysel kimlik veya grup kimliği olarak kabul ettiğimiz şeyin genellikle normlar, bilgi ve söylemler aracılığıyla işleyen iktidarın bir etkisi olduğunu göstermiştir (ss. 136-137). Örneğin, *The History of Sexuality* adlı eserinde Foucault (1976/1978), “eşcinsel” veya “heteroseksüel” kimlik gibi kategorilerin bilimsel ve ahlaki söylemler tarafından nasıl yaratıldığını göstermiş ve kimliklerin basitçe keşfedilmediğini, gerçeklik rejimleri tarafından inşa edildiğini ima etmiştir. Foucault (1976/1978) iktidarın, bireylerin kendilerini anlamalarına yol açan gerçekler ve normlar üretmek işlediğini açıklamak için iktidar/bilgi

kavramını kullanmıştır (ss. 92–95). Dolayısıyla, Foucault'nun (1982) bakış açısına göre hegemonik kimlik, hâkim söylemler tarafından üretilip normalleştirilmiş ve insanlar tarafından “biz kimiz” olarak içselleştirilmiş kimliktir. Özneleşme süreci burada kilit öneme sahiptir: İktidar, bireyleri hem boyun eğdirme hem de belirli kimliklere sahip özneler haline getirme anlamında “özneleştirir” (ss. 778-780). Örneğin, modern kapitalist toplumlar, ekonomik teori ve politika yoluyla “homo economicus” (kendi çıkarını düşünen rasyonel aktör) kimliğini üretmiş ve bu kimlik, neoliberal yönetimselliğin (*governmentality*) temelini oluşturan hegemonik bir kimlik haline gelmiştir (Foucault, 2004/2008, ss. 226-229). Çevresel bağlamda da benzer şekilde, politikalar ve uzman bilgisi “yeşil özneler” üretebilir. Foucault'dan yola çıkan Arun Agrawal (2005), “çevresel normları içselleştiren ve çevresel yönetimselliğe (*environmentality*) aktif olarak katılan” bireyleri tanımlamak için “çevresel özneler” terimini kullanır (s. 162). Bu tür kimlikler, Agrawal'ın (2005) “çevrecilik” olarak adlandırdığı, insanları çevresel hedefler doğrultusunda düşünmeye ve davranmaya teşvik eden yönetimsellik tekniklerinin sonucudur (ss. 3-7). Bunun anlamı, hegemonik kimliklerin sadece açık ideolojiyle değil insanların dünyayı ve kendilerini nasıl gördüklerini şekillendiren ince damarları olan bir güçle de desteklendiğidir.

Özetle hegemonik kimlik, belirli bir toplumda baskın olan kolektif öz-anlayış olarak kavramsallaştırılabilir, normatif “biz” olarak yaygın bir şekilde kabul edilen bir kimliktir. Foucault, Laclau, Mouffe gibi düşünürlerin bakış açısıyla, bu doğal olarak ortaya çıkan bir konsensüs değil, söylem, iktidar ve sürekli siyasi çalışmanın ürünüdür. Hegemonik kimlik, Gramsci'nin zorla değil rıza yoluyla liderlik olarak nitelendirdiği ve Laclau ve Mouffe'un heterojenlikten ortak bir kimlik alanı oluşturmak için ayrıntılı olarak açıkladığı kavramı içerir. Ayrıca Foucault'nun vurguladığı, kurumların, bilgi sistemlerinin ve yönetim uygulamalarının bu kimliği somutlaştıran özneleri üretme biçimini de içerir. Bu nedenle hegemonik kimlik, koşullu ve inşa edilmiş bir şey olarak sürekli tekrarlanarak sürdürülür ve alternatif söylemlerin meydan okumalarına açıktır.

“HEGEMONİK”TEN “NEO-HEGEMONİK”E: YENİDEN KAVRAMSALLAŞTIRMA

Yukarıda açıklanan klasik hegemonya kavramı hala güçlü olmakla birlikte çağdaş siyasi dinamikler onu yeniden kavramsallaştırmayı gerektirmektedir. Bu da “günümüzde hegemonik olmanın anlamı nedir ve bugünün hegemonik kimlikleri geçmiştekilerden nasıl farklılaşır?” sorusunu zorunlu kılar. Bu yeni boyutları yakalamak için burada “neo-hegemonik” terimi önerilmektedir. Neo-hegemonik kimlik, hegemonyanın işleyişini ve deneyimlenişini değiştiren geç modernitenin yeni koşulları altında (küreselleşme, neoliberal kapitalizm, teknolojik değişim ve ulusötesi yönetim dahil) oluşan hegemonik kimliği ifade eder.

“Neo” nitelemesinin kullanılmasının temel nedenlerinden biri, hegemonyanın işleyişindeki ölçek ve karmaşıklığın dönüşümüdür. Gramsci'nin (1948/1971) tanımına göre klasik hegemonyanın merkezinde ulus devlet ve esas olarak ulusal sivil toplum içinde rızayı sağlayan bir egemen sınıf yer almaktaydı (s. 12). Ancak yirmi birinci yüzyılda, güç ve kimlik genellikle ulusal sınırları aşmaktadır. Küreselleşme, hegemonik fikirlerin ve kimliklerin ulusötesi hale gelebileceği, birbirine daha bağlı bir dünya yaratmıştır. Örneğin, yirminci yüzyılın sonlarında hakimiyet kazanan neoliberal ideoloji, piyasa rasyonalitesini, serbest ticareti ve bireysel girişimci

kimliği vurgulayan tek bir ülkeyle sınırlı kalmamış, küresel bir hegemonik oluşum haline gelmiştir (Harvey, 2005, ss. 3-5). Harvey (2005) neoliberalizmin, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve ulusötesi şirketler gibi kurumlar aracılığıyla uluslar arasında belirli bir bireysel ve toplumsal kimlik vizyonunu (rekabetçi, piyasa odaklı ve esnek) yayarak hegemonik statüye ulaştığını savunmaktadır (ss. 3-5). Bu durum günümüzün hegemonik kimliğinin, önceki dönemlerden önemli bir farklılık göstererek genellikle post-ulusal veya uluslarüstü bir nitelik taşıdığını düşündürmektedir. Neo-hegemonik kimlik, sadece ulusal kültürden ziyade, küresel söylemler ve iktidar ağları aracılığıyla oluşturulan ve sürdürülen bir kimlik olabilir. “Küresel tüketici” veya “girişimci benlik” kimlikleri, neoliberal hegemonik projenin bir parçası olarak küresel ölçekte teşvik edilen kimliklerin örneklerindendir (Harvey, 2005, ss. 65–72).

Çağdaş siyaset biliminde akademisyenler modern çağda hegemonyanın yeni biçimlerini veya ölçeklerini tanımlamak için sıklıkla “neo-hegemonik” kavramsallaştırmalarından bahsederler. Gramsci'nin teorisinin önemli bir uzantısı, neo-Gramscici teorisyenler tarafından uluslararası arenaya taşınmıştır. Örneğin, Robert W. Cox 1980'lerde hegemonyanın dünya ölçeğinde işleyebileceğini, bunun sadece bir devletin kaba hakimiyeti olarak değil, devletler arasında rıza ile desteklenen bir düzen olarak devam edebileceğini savunmuştur. Cox, dünya hegemonyasını, egemen bir devletin ulusötesi elitlerle ittifak halinde liderlik ettiği ulusal hegemonik düzenin dışı doğru genişlemesi olarak tanımlamıştır (1987, s. 7; 1983, s. 171). Cox'a (1983) göre, dünya hegemonyası düzeni, maddi güç, kurumlar ve fikirlerin birleşimine dayanır: Hegemon, maddi teşvikler sağlar, iş birliğini sağlamlaştırmak için kurumlar kurar ve liderliğini meşrulaştıran bir ideoloji yayar (ss. 171–172). Dolayısıyla, küresel veya bölgesel güç imparatorluk tarzı bir hakimiyet yerine liderlik ve rıza yoluyla kullanıldığında “neo-hegemonik” bir yapıdan söz edilebilir. Neo-Gramsciciler, bir süper gücün bile hegemonyasını sürdürmek için diğer devletlerin ve küresel sivil toplumun rızasını alması gerektiğini vurgular (Gill, 1993, s. 41). Burada hegemonyadan kasıt, çoğu aktörün kuralları sadece dayatılmış değil, meşru olarak kabul ettiği bir düzendir.

Neo-hegemonik kimlikten bahsetmenin bir başka nedeni de çağdaş toplumda rıza ve liderlik mekanizmalarının değişmesidir. Klasik hegemonya, kitle iletişim araçlarının ve kamuoyunu şekillendiren geleneksel entelektüellerin (partiler, dini kurumlar, gazeteler vb.) olduğu bir dönemde ortaya çıkmıştır. Günümüz dünyası ise dijital medya, merkezi olmayan bilgi akışları ve yönetimde (*governance*) bilimsel ve teknik uzmanlığın öne çıkan rolüyle karakterizedir. Bu değişiklikler, konsensüsün oluşumunu karmaşıktırmaktadır. Latour (2018), eski referans noktalarının (doğa ve toplum arasındaki ayrım veya geleneksel sol-sağ siyaseti gibi) istikrarsızlaştığı bir “yeni iklim rejimi”ne ve modernite krizine girdiğimizi belirtmektedir. Böyle bir bağlamda, iktidar yeni kanallardan işler: Örneğin, insanlığın ortak çıkarları adına konuştuğunu iddia eden bilimsel uzmanların ve küresel kurumların otoritesi aracılığıyla işler (Latour, 2018, ss. 1-5). Neo-hegemonya, ahlaki veya kültürel liderliğin yanı sıra genellikle teknik-bilimsel meşruiyete dayanır. Jasanoff (2010), küresel politika alanlarında bilgi ve normların birlikte üretildiğini, bilimsel gerçeklerin (“olan”) ve sosyal değerlerin (“olması gereken”) yönetişimin şekillenmesinde iç içe geçtiğini belirtir. Jasanoff (2010),

iklim değişikliği gibi küresel sorunların ele alınmasının, bilimsel anlayışların ve sosyal kimliklerin birlikte şekillenmesi için “doğal ve sosyal dünyaların eşzamanlı olarak oluşturulması” gerektirdiğini savunur (s. 238). Bu ortak üretim, hegemonik kimliklerin artık genellikle bilim yoluyla evrensellik görünümü taşıdığı, yani kendilerini nesnel olarak tanımlanmış sorunlara tek rasyonel çözüm olarak sunduğu anlamına gelir. Bu nedenle neo-hegemonik kimlik, sadece kültürel olarak yankı uyandırdığı için değil, aynı zamanda uzmanların konsensüsüyle gerekli görüldüğü için bireyler tarafından benimsenen bir kimlik olabilir. Örneğin, sürdürülebilir uygulamaları destekleyen “sorumlu küresel vatandaş” kimliği, belirli davranışları hayatta kalmak için zorunlu olarak gösteren iklim değişikliği ile ilgili bilimsel anlatılar aracılığıyla teşvik edilebilir (Jasanoff, 2010, ss. 234-237). Bu dinamik, daha açık bir şekilde gelenek veya ideolojiye dayanan önceki hegemonyalardan farklıdır; neo-hegemonik mod, teknik veya depolitize bir görünüm içerebilir ve değerlerini siyasi tercihlerden ziyade gerçekçi gereklilikler gibi gösterebilir.

Yeniden kavramsallaştırma, yalnızca siyasi kimliklerin ve hareketlerin çoğullaşmasıyla değil, aynı zamanda bu çoğulluğun hegemonya kavrayışını dönüştürme biçimiyle de yönlendirilmektedir. Laclau ve Mouffe’un (1985) *Hegemony and Socialist Strategy* adlı çalışmalarında vurguladıkları üzere, çağdaş hegemonya artık tek bir sınıfın diğerleri üzerindeki tahakkümü olarak değil, çoklu kimliklerin ve taleplerin kesiştiği bir mücadele alanı olarak anlaşılmalıdır (ss. 176–178). İki düşünür, hegemonik kimliğin oluşumu için antagonizmanın, yani farklı kimliklerin birbirine karşıt ama aynı zamanda birbirini kurucu biçimde konumlandığı çatışmanın zorunlu olduğunu savunurlar. Bu bağlamda hegemonya, hem eşdeğerlik zincirleri (farklı taleplerin ortak bir siyasal anlamda birleşmesi) hem de sınırların belirsizliği (kimliğin sabitlenemeyen, akışkan doğası) üzerinden işler. Dolayısıyla, neo-hegemonya terimi de güncel koşullarda bu sınır belirsizliğinin daha da artması ve hegemonik projelerin, çoklu ve melez kimlikleri aynı anda kapsamak zorunda kalması gerçeğini ifade eder. Bununla birlikte günümüzün hegemonik kimliği, artık yalnızca bir sınıf ya da ulusal özdeşlik biçimiyle tanımlanamaz, tersine ekonomik kalkınma, ekolojik sorumluluk ve sosyal içerme gibi farklı talepleri bir arada tutmaya çalışan melez bir kimlik biçimine dönüşmüştür. Bu çerçevede, sürdürülebilir toplum ideali hem işçi hem tüketici hem topluluk üyesi hem de gezegen vatandaşı kimliklerini eklemlendirerek Laclau’nun (1990) daha sonra *New Reflections on the Revolution of Our Time*’da tanımladığı post-modern veya post-Marksist hegemonya modeline yaklaşmaktadır (ss. 33–34). Böylece hegemonik kimliğin yapısındaki dönüşüm, antagonizmanın sürekliliği ve sınırların geçirgenliği üzerinden güncel siyasal koşullara uygun biçimde yeniden formüle edilmiştir.

Özetle bir olguyu neo-hegemonik olarak nitelemek aynı zamanda eleştirel bir tutumu da gösterir: Kendilerini doğal veya kaçınılmaz olarak sunan hegemonik oluşumların yeniliğinin tanınmasını ima eder. “Neo” ön eki, şu anda ortak akıl olarak görünen şeyin, örneğin iklim sorunlarını çözmek için sürdürülebilir büyüme ve küresel yönetişime ihtiyaç olduğu söyleminin aslında belirli güç ilişkilerine ve çıkar yapılarına hizmet ettiğini ve tarihsel olarak belirli bir dönemin ürünü olduğunu vurgular. Bu eleştirel yaklaşım, Harvey’nin (1996) *Justice, Nature and the Geography of Difference* adlı çalışmasında tartıştığı gibi

sürdürülebilirlik söyleminin neoliberal yeniden yapılanmanın ideolojik bir uzantısı haline geldiğini gösterir (ss. 153–160). Benzer biçimde, Luc Boltanski ve Ève Chiapello (1999/2005) *The New Spirit of Capitalism*'de, kapitalizmin eleştiriye yanıt vererek kendini dönüştürme kapasitesine sahip olduğunu, çevresel ve etik duyarlılıkları kendi meşruiyet stratejisine dahil ettiğini ortaya koyarlar (ss. 201–210). Bu bağlamda Nancy Fraser (2008) da *Scales of Justice*'da, küresel yönetim ve çevresel sorumluluk söylemlerinin, yeniden dağıtım ve tanınma mücadelelerinin yerini alarak yeni bir meşrulaştırıcı hegemonya kurduğunu belirtir (ss. 65–68). Dolayısıyla çevre politikası bu dönüşümün en görünür örneklerinden biridir. Yeniden kavramsallaştırma ihtiyacı, benzeri görülmemiş bir küresel birlik ve eylem çağrısı uyandıran iklim krizi gibi fenomenlerden kaynaklanmaktadır. Bu süreç, insanlığın dünyanın bekçisi olarak yeni bir hegemonik kimlik oluşturması şeklinde okunabilir; bu kimlik, önceki endüstriyel-kapitalist paradigmanın dışında görünse de paradigmanın “yeşil” olarak yeniden kurgulanmasını anlatır (Harvey, 2005; Latouche, 2009; Fraser, 2008). Dolayısıyla neo-hegemonik kimlik hem yeni hem de süreklilik arz eden unsurları bünyesinde taşır: Ortaya çıkan hegemonik kimlik, küresel, bilimsel ve çok aktörlü yeni iktidar biçimlerini içerecek ve yeni tarihsel zorlukları ele alacak şekilde, önceki hegemonik kimliklerden karakter bakımından farklılaşıyorsa bu durumda neo-hegemonik bir kimlikten söz edilebilir.

NEO-HEGEMONİK KİMLİK OLARAK ÇEVRE POLİTİKASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Son on yıllarda çevre politikası ve sürdürülebilirlik söylemi, oluşmakta olan neo-hegemonik kimliğin çarpıcı bir örneğini sunmaktadır. Bir zamanlar karşı kültürün veya marjinal kesimlerin ilgisini çeken konular olan çevre sağlığı, büyümenin sınırları ve ekolojik değerler, yirminci yüzyılın sonlarından itibaren hükümetler, uluslararası kuruluşlar, şirketler ve sivil toplum tarafından benimsenen neredeyse evrensel bir retoriğe dönüşmüştür. Bu bölümde, “sürdürülebilirlik” kavramının nasıl hegemonik bir kimlik haline geldiği ve bu hegemonik oluşumun neden “neo” olarak nitelendirilebileceği incelenmektedir.

Çevre politikası ve sürdürülebilirlik, ekolojik sınırlar ve sosyal ihtiyaçlar konusunda artan farkındalığa yanıt olarak son yüzyılda önemli ölçüde gelişen, birbiriyle iç içe geçmiş kavramlardır. Çevreye yönelik endişeler yüzyıllar öncesine dayanmakla birlikte, ayrı bir alan olarak modern çevre politikası yirminci yüzyılın ortalarında öne çıkmaya başlamıştır. Rachel Carson'ın (1962) kaleme aldığı *Silent Spring* gibi etkili eserler halka kirlilik ve ekolojik tehlikeler konusunda farkındalık kazandırma ve hükümetleri daha sıkı çevre politikaları geliştirmeye teşvik etme amacındadır (ss. 5-13). Garrett Hardin (1968), “The Tragedy of the Commons” adlı çalışmasında bireysel çıkarların ortak kaynakların aşırı kullanımına yol açabileceğini ve kolektif eylemi haklı çıkaran bir piyasa başarısızlığını gözler önüne sermiştir (s. 1244). Bu tür görüşler, ortak malları korumak için politik müdahalenin gerekliliğini ortaya çıkartmıştır.

1970'lere gelindiğinde birçok ülke hava ve su kirliliğini önlemek için çevre kurumları ve yasaları oluşturmuştur. Uluslararası alanda, 1972'de Stockholm'de düzenlenen BM Konferansı, çevre sorunları üzerine düzenlenen ilk büyük küresel toplantı olmuştur. 1980'lerde “sürdürülebilir kalkınma” kavramı yol

gösterici bir çerçeve olarak öne çıkmıştır. 1987 Brundtland Komisyonu raporu *Our Common Future (Ortak Geleceğimiz)*, sürdürülebilir kalkınmayı “gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini tehlikeye atmadan bugünün ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma” olarak tanımlamıştır (World Commission on Environment and Development [WCED], 1987). Bu tanım, nesiller arası eşitlik konusunda açık bir endişeyi ortaya koymuş ve ekonomik kalkınmayı çevre koruma ile ilişkilendirmiştir. 1980'lerin sonlarına doğru sürdürülebilir kalkınmanın politika söylemlerindeki yeri daha da genişlemiştir.

Karşı Hegemonyadan Hegemonyaya: Çevresel Söylemin Yükselişi

1960'lar ve 1970'lerde çevrecilik, hâkim endüstriyel ve kapitalist paradigmalara yönelik bir eleştiri olarak ortaya çıkmıştır. Kirlilik, ekolojik yıkım ve kontrolsüz ekonomik büyüme konusunda uyarılarda bulunan çevre hareketlerinin ilk örnekleri (Roma Kulübü'nün Büyümenin Sınırları Raporu gibi) ve bu konuda yazan düşünürler (örneğin Rachel Carson) genellikle statükoya karşı radikal bir meydan okuma olarak görülmüştür (Carson, 1962, ss. 6–13; Meadows ve ark., 1972, ss. 23–24). Gramscici terimlerle çevrecilik, toplumun “sağduyusunu” üretkenlikten ekolojik bilince kaydırmaya çalışan bir karşı-hegemonik söylem olarak başlamıştır, denebilir. Ancak, sonraki on yıllarda, bu söylemin unsurları baskın kurumlar tarafından yavaş yavaş özümşenerek yeniden şekillendirilmiş ve bu yeni süreç çevre sorunlarının hegemonikleşmesi olarak tanımlanmaya başlanmıştır (Dryzek, 2005, ss. 145–161; Luke, 2005, ss. 489–491). Bu sürecin dönüm noktası, 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayınlanan *Our Common Future* (Brundtland Raporu) adlı rapordur. Bu rapor, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma olarak tanımlanan “sürdürülebilir kalkınma” kavramını popüler hale getirmiştir. Bu kavram, daha önce birbirinden farklı olan ekonomik kalkınma ve çevre koruma gündemlerini tek bir çatı altında birleştiren yeni bir küresel konsensüsün temel taşı olmuştur (World Commission on Environment and Development, 1987, s. 43). 1992 Rio Dünya Zirvesi ile birlikte sürdürülebilir kalkınma kavramı, Rio Deklarasyonu ve Gündem 21 gibi uluslararası belgelerde yerini almış ve kısa sürede neredeyse tüm ulus devletler tarafından benimsenmiştir (Birleşmiş Milletler, 1992, s.4). Burada tanık olunan şey, çevresel sürdürülebilirliğin baskın bir küresel söylem, politika yapım süreçleri ve kamu söylemleri için zorunlu bir referans noktası haline dönüşmesidir.

Sürdürülebilirlik söyleminin hegemonyası, yalnızca kurumlarda yerleşmesiyle değil, aynı zamanda yaygın bir şekilde toplumsal kabul görmesiyle de ilişkilidir. Castán Broto ve ark. (2023), sürdürülebilirliğin giderek kurumlara ve yönetim alanına yerleşen bir söylem haline geldiğini vurgulamaktadır (s. 981). Bu söylem Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Fortune 500 şirketleri ve yerel yönetimlerin misyon beyanlarında görünür hale gelmiştir. “Yeşil ekonomi”, “karbon ayak izi”, “dayanıklılık” ve “sürdürülebilir topluluklar” gibi ifadeler medya ve politikada sıkça kullanılmaktadır. Bununla birlikte kurumsallaşma ile toplumsal içselleştirme arasında ayırım yapmak gerekir: Kurumların bu dili benimsemesi, her düzeyde aynı derecede güçlü bir sosyal-psikolojik kabul olduğu anlamına gelmeyebilir. Nitekim Joya A. Kemper ve ark.'nın (2019) çalışmalarında sürdürülebilirliğin özellikle pazarlama söylemlerinde dar kapsamlı, yüzeysel ve araçsal

biçimlerde kullanıldığını göstermektedir (ss. 3-5). Bu nedenle sürdürülebilirlik, derin bir toplumsal dönüşüm veya içselleştirilmiş bir değer sistemine dönüşmekten ziyade tüketici tercihlerini yönlendiren bir pazarlama stratejisi olarak kalmaktadır. Burada Laclau ve Mouffe'un hegemonya kavramsallaştırması aydınlatıcıdır. Onlara göre hegemonya, bir söylemin yalnızca kurumsal yapılara nüfuz etmesi değil, aynı zamanda gündelik yaşamda "sağduyu" (*common sense*) haline gelmesidir, yani farklı toplumsal aktörler arasında göreceli bir uzlaşının kurulmasıdır (Laclau ve Mouffe, 1985, s. 113). Bu açıdan sürdürülebilirlik söylemi, kurumsal belgelerde ve yönetsel stratejilerde güçlü bir şekilde yerleşmiş olsa da toplumsal düzeydeki içselleştirme farklılıklar gösterebilir. Bazı gruplar sürdürülebilirliği kimliklerinin merkezine koyarken bazı aktörler onu yalnızca araçsal bir uyum stratejisi olarak benimser. Yani söylemin hegemonik gücü, her bağlamda eşit derecede aynı yoğunlukta değildir. Bununla birlikte, toplumsal meşruiyet düzeyinde sürdürülebilirlik artık çağdaş kolektif kimliğin önemli bir bileşeni haline gelmiştir: Ülkeler kendilerini sürdürülebilirlik lideri olarak tanıtırken (örneğin Kosta Rika çevre dostu kimliğiyle, Almanya *Energiewende* politikasıyla), şehirler "en yeşil" olmak için rekabet etmekte ve birçok birey kendisini çevreye duyarlı küresel vatandaş olarak görmektedir. Bu toplumsal meşruiyet öylesine güçlenmiştir ki bir zamanlar sürdürülebilirlik söylemine karşı olan aktörler bile buna uyum sağlamıştır: Büyük petrol şirketleri yenilenebilir enerjiye bağlılıklarını ilan etmekte, siyasi aktörler iklim eylemini sahiplenmektedir. Kısacası çevrecilik, marjinal bir olgudan ana akım hale gelmiştir. Bu durum hegemonyanın başarısının göstergesi olsa da söylemin kapsamının daraltılma riskini de beraberinde getirmektedir. Ancak bu hegemonyaya dahil edilen sürdürülebilirlik, 1970'lerin radikal çevrecilik hareketinin bir yansıması değildir, onu değiştirip kendi politikalarına entegre ederek radikal kimliğini yitirmesine neden olmuştur. Bu da bizi hegemonik kimliğin "neo" yönüne getirmektedir: Küresel elitlerin benimsediği sürdürülebilirlik, ekolojik sorumluluk dilini kullanmasına rağmen genellikle mevcut iktidar yapılarıyla uyumlu ve bunları pekiştirici niteliktedir. Yukarıda adı geçen birçok eleştirel akademisyen (Dryzek, Latouche, Harvey gibi), sürdürülebilir kalkınmanın pratikte statükoyu kökünden değiştirmek yerine yeşilleştirmek için kullanılan uzlaşmacı bir kavram haline geldiğini belirtmiştir. 1991 yılında Sharachchandra M. Lélé (1991), sürdürülebilir kalkınmayı "metafix" olarak tanımlamış ve bu kavramı, herkese her şeyi ifade edebilen, derin bir değişim talep etmeden geniş bir kabul gören belirsiz ve esnek bir fikir olarak nitelendirmiştir (s. 613). Daha yakın zamanda Tracey Brown (2016), sürdürülebilirliğin "boş bir anlam taşıyıcı" işlevi gördüğünü, bu terimin çok geniş bir anlam taşıdığını ve "çağdaş toplumların geleceğe ilişkin endişeleri kolektif dünya yaratma biçimlerine dahil edememelerinin birçok yolunu yansıttığını" belirtmiştir (s. 120). Başka bir deyişle herkes sürdürülebilirlikten yana olsa, bu konsensüs genellikle yüzeyseldir ve "ekonomik büyüme" ile "ekolojik sınırlar" arasındaki gerilimler göz ardı edilmektedir. Sürdürülebilir kimliğin hegemonikleşmesi gücünü tam da bu belirsizlikten almaktadır: Aktörleri herkes için ortak bir iyi ve olumlu duygular (sorumluluk duygusu gibi) çağrısı yapan bir slogan etrafında birleştirirken farklı toplumsal gruplar arasındaki çıkar çatışmalarını göz ardı etmektedir. Laclau ve Mouffe'un (1985) teorisi ile ele alındığında "sürdürülebilirliğin" hegemonik bir oluşumun düğüm noktası haline geldiği, bir dizi eşdeğerliği birbirine bağlayan ayrıcalıklı bir gösterge olduğu

öne çıkar (ss. 112-113). Pratikte ödünlerin verildiği çevre koruma, ekonomik kalkınma, teknolojik yenilik, yoksulluğun azaltılması ve daha fazlası sürdürülebilir kalkınma ana göstergesi altında eşdeğer olarak ifade edilebilir.

Neo-Hegemonik Bir Oluşum Olarak Sürdürülebilirlik

Gramscici anlamda hegemonya, egemen bir grubun entelektüel ve ahlaki liderlik uygulayarak toplumun onayını elde ettiği baskın dünya görüşü veya ideolojiyi ifade eder (Gramsci, 1948/1971, s. 212). Gramsci'nin açıkladığı gibi bir sosyal grubun üstünlüğü, hakimiyet ile entelektüel ve ahlaki liderlik olarak iki şekilde kendini gösterir. Egemen sınıf sadece güç kullanmakla kalmaz, aynı zamanda ortak değerler ve normlar oluşturarak müttefik sınıfları da yönlendirir (Gramsci, 1948/1971, s. 212). Hegemonik kimlik, bu nedenle, toplumun değerlerini ve yönünü belirleyen yaygın sağduyu anlamına gelir. Yirminci yüzyılın büyük bir bölümünde, endüstriyel ilerleme ve ekonomik büyüme ideali, ana akım siyasette nadiren sorgulanan bir hegemonik kimlik işlevi görmüştür (Dryzek, 2005, s. 13). Burada çevre politikalarıyla henüz ilişkilendirilmeyen ekonomik kalkınma söylemi, karşı-hegemonyanın üretilmesini de beraberinde getirmiştir.

Karşı-hegemonya egemen hegemonyaya meydan okuyan ve yeni bir tarihsel blok oluşturmayı amaçlayan alternatif, muhalif bir dünya görüşüdür (Laclau ve Mouffe, 1985, s. 85). Karşı hegemonik hareketler, hâkim konsensüsü bozmayı ve alt grupları rakip ilkeler etrafında harekete geçirmeyi amaçlar (Gramsci, 1948/1971, s. 333). Gramsci'nin (1948/1971) terimleriyle, bu durum sivil toplumda mevzi savaşıdır ve mevcut hegemonik düzene karşı yeni bir kolektif irade inşa eder (ss. 229–233). Bu nedenle, karşı-hegemonik bir kimlik, statükonun temel varsayımlarıyla açıkça yüzleşerek devrimci veya radikal reformist bir vizyon sunar (Cox, 1983, s. 168). 2000'li yılların başında küresel adalet hareketinin, yirminci yüzyılın büyük bir bölümünde egemen olan ekonomik büyüme idealine ve neoliberal küreselleşmeye yönelik eleştiriler barındırdığı düşünüldüğünde bu hareketin, neoliberal hegemonik düzene karşı çıkan bir karşı-hegemonik anlatı sunduğu görülebilir (Santos, 2004, s. 70).

İşte “neo-hegemonya” kavramsallaştırması, egemen hegemonyanın, karşı-hegemonyanın zayıflatıcı etkisini aşmak için kendini dönüştürüp yeni bir hegemonya biçimi olarak ortaya çıkmasını tanımlar. Bu durumda egemen sistem, temel güç yapısını zayıflatmadan belirli yeni fikirleri kendine dahil ederek zorluklara uyum sağlar. Buna göre neo-hegemonik bir proje, temel güç ilişkilerinde sürekliliği korurken görünüşte eleştirileri ele alarak egemen düzenin meşruiyetini yeniden canlandırır (Brand, 2010, s. 177). Cox'un (1983) neo-Gramscici perspektifi, hegemonik düzenlerin bazı muhalif fikirleri özümlediklerini veya etkisiz hale getirdikçe evrimleştiğini vurgular; hegemonik istikrar, esnekliğe ve değiştirilmiş temel ilkeler etrafında geniş bir sosyal güçler koalisyonu kurma kapasitesine dayanır (s. 171). Örneğin, Cox'un (1983) dünya düzeni analizinde, İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD hegemonyası, sadece kaba kuvvetle değil, diğer aktörlerin çıkarlarını kendi liderliğiyle uyumlu hale getiren normları kutsallaştırarak devam etmiştir. Yeni normların bu şekilde uyarlanarak dahil edilmesi, neo-hegemonik bir konsensüsün oluşumu olarak görülebilir (s. 172).

Neo-hegemonya kavramsallaştırmasından hareketle sürdürülebilirliğin neo-hegemonik kimlik olarak ele alınması günümüz dünyasını anlamada önem kazanmaktadır. Günümüzde çevrecilik etrafında şekillenen bu hegemonik kimliğin neden hegemonik değil de neo-hegemonik olarak nitelendirilmesi gerektiği ancak sürdürülebilirlik söyleminin, önceki hegemonik kimliklerden farklılığını ortaya koyarak tartışılabilir. Bu farklılık, sürdürülebilirlik söyleminin birkaç belirgin özelliğiyle şekillenir:

İlki küresel kapsam ve evrenselleştirici retoriktir. Sürdürülebilirlik hegemonik kimliği gezegen ölçeğinde işler ve genellikle evrensel terimlerle konuşur (örneğin, “insanlığın dünyaya karşı sorumluluğu”). Ortak çevresel tehditlerle, özellikle iklim değişikliğiyle karşı karşıya olan tek bir insan topluluğu (“küresel biz”) olduğunu varsayar. Bu, insan etkisinin tanımladığı yeni bir jeolojik dönemi ifade etmek için sosyal teoriye giren, dünya sistemi biliminden gelen bir terim olan “Antroposen” kavramında özetlenir. Antroposen anlatısı, tüm insanları iklim bozulmasıyla karşı karşıya olan kolektif bir güç olarak açıkça çerçeveler: Hepimiz aynı gemideyiz. Antroposen kavramının eleştirel nüansları olsa da popüler kullanımı, jeolojik etken olarak farklılaşmamış bir insan kimliğini teşvik etme eğilimindedir. Bu nedenle Moore, bu evrensel “Antroposen” kavramının, ekolojik yıkımın ardındaki sorumluluk ve güç eşitsizliklerini gizlediği için yanıltıcı olabileceği konusunda uyarıda bulunmaktadır. Moore (2015) gezegensel değişimi tetikleyen genel olarak insanlık değil, tarihsel olarak belirli sistemler, yani kapitalizm olduğunu savunmaktadır (ss. 169-173). Moore (2015) mevcut ekolojik krizin, doğayı sonsuz birikim için ucuz bir girdi olarak gören kapitalist dünya ekolojisinde kök saldıgını vurgulayıp alternatif bir terim olarak “Kapitalosen” terimini önermektedir (s. 173). Moore'un eleştirisi önemli bir noktaya işaret etmektedir: Hegemonik çevresel kimlik (Antroposen, küresel sürdürülebilirlik) kendini “evrensel” olarak sunar ve bunu yaparken süregiden iktidar yapılarını (sınıf, imparatorluk, sermaye) önemsizleştirebilir, dolayısıyla eski hegemonyaları yeni bir evrensel anlatı altında gizleyerek “neo-hegemonik” bir nitelik kazanır. Bununla birlikte Antroposen gibi fikirlerin bilimsel ve popüler söylemlerdeki başarısı, insan kimliğini, çevre üzerindeki etkiyle tanımlayan ya da özdeşleştiren belirli bir hayal etme biçiminin nasıl hegemonik bir çekicilik kazandığını göstermektedir. Jasanoff (2010), iklim değişikliğinin bilimin tanımladığı biçimiyle anlaşılabilmesi için toplumların doğayla kurdukları alışıldık, rahat yaşam biçimlerinden vazgeçmeleri gerektiğini; bunun da dünyanın “olduğu gibi”, bütüncül bir imgesini yansıtarak küresel olguları yerel değerlerden ayıran bir bilgi düzenini yansıttığını belirtmektedir (s. 236). Artık söz konusu olan küresel bir topluluk adına sağlam ve inandırıcı temsiller üretme işi ve “küresel ölçekte ikna edici bir anlam taşıyabilmesi için bu anlam sistemini benimsemesi gereken gezegensel topluluk oluşturma işidir” (Miller ve Edwards, 2001'den akt.; Jasanoff ve Mortello, 2004'ten akt. Jasanoff, 2010, s. 237). Artık yerel değerlerden uzak küresel bir imge doğmaktadır. Bu şekilde, küresel çevre söylemi insanlardan gezegen düzeyinde kimliklerini belirlemelerini istemektedir; bu, önceki hegemonik oluşumlarda nadiren başvurulmuş bir kimlik ölçeğidir. Bununla birlikte, bu evrenselleştirici söyleme göre antagonizma ortadan kalkmış gibi görünse de Laclau ve Mouffe'un hegemonyayı açıklarken tartıştığı gibi antagonizma, her toplumsal düzenin kurucu ve kaçınılmaz bir boyutudur. Antagonizma, kimliğin bütünüyle kapanmasını, yani bütünlüklü bir “biz”in

oluşmasını engeller. Hegemonik kimlikler, bu eksikliği gizleyebilmek için kendilerini evrenselmiş gibi sunar, ancak bu evrensellik daima dışlama pahasına kurulur. Antroposen anlatısında da benzer bir süreç işler: İnsanlık söylemi, farklı toplumsal konumlar, sorumluluklar ve iktidar ilişkileri arasındaki çatışmaları görünmez kılarak kendi evrenselliğini kurar. Bu durumda neo-hegemonik nitelik, çatışmayı çözmekten değil, onu yeniden şekillendirip daha soyut bir düzleme taşıyarak bastırmaktan doğar. “Neo” ön eki, yeni bir içerik ya da etik dönüşümden çok, eski iktidar ilişkilerinin sanıldığından daha incelikli olduğunu ve söylemsel bir formda yeniden üretildiğini ima eder. Dolayısıyla sürdürülebilirlik ve antroposen söylemleri, görünüşte kapsayıcı bir kimlik ve gezegenin ortak yurttaşlarını yaratırken aslında antagonizmayı bastırarak yeniden üretir. Bir yanda Moore’un (2015) eleştirdiği gibi, bu evrensel “biz”, kapitalist dünya sisteminin yarattığı eşitsizlikleri görünmez kılar (s. 173) diğer yanda ise Jasanoff’un (2010) vurguladığı küresel imge yerel değerlerden kopmuş, yukarıdan aşağıya bir tahayyül alanı yaratır (s. 237). Bu iki düzeyde de antagonizma, yani kimliklerin kendi dışındaki ötekiyle kurduğu gerilim çözülmez, sadece yeniden ölçeklendirilir: Artık sınıf, ulus veya ideoloji düzeyinde değil, gezegen ölçeğinde, insan ile insan olmayan arasındaki sınırdaki belirir.

İkincisi ahlaki yükümlülük ve bilimsel meşruiyettir. Sürdürülebilirlik hegemonik kimliği, güçlü bir ahlaki ve teknokratik ton taşır, bilimsel konsensüse dayalı olarak hayatta kalmak için sahiplenmemiz gereken bir şey olarak sunulur. Bu durum örneğin Soğuk Savaş’ın açıkça siyasi-ideolojik olan hegemonik kimliklerinden (“özgür dünya” ve “komünist dünya” gibi) farklıdır. Çevresel hegemonik söylem, genellikle kendini siyaset-üstü, rasyonel bir gereklilik olarak sunar. Latour (2018) iklim sorunlarının geleneksel siyasi yelpazeyi bozduğunu ve dünyanın sınırlarını kabul edenler (“dünyalılar”) ile bunları reddedenler (dünya dışı veya dünyadan kaçabilecekmiş gibi davranan elitler) arasında yeni bir çatışma eksenini yarattığını belirtir (ss. 9-12). Latour’a (2018) göre, iklim değişikliği konusunda mücadele, kimlikleri yeniden şekillendirmektedir: Birçok insan, özellikle genç nesiller, kendilerini giderek daha fazla, gezegene içkin bir şekilde bağlı ve gezegene karşı sorumlu olan bir yeryüzü siyaseti (*terrestrial polity*) parçası olarak görmektedir; bu, kolektif kimliğin çarpıcı bir biçimde yeniden tanımlanmasıdır (s. 47). Bu kimlik bilim tarafından desteklenmektedir: Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC), iklim bilimcileri ve uzmanların otoritesi ya iklim değişikliğinin gerçekliğine bağlı kalıp sürdürülebilirlik söylemine uygun bir biçimde kimliğini değiştirenler ya da basitçe irrasyonel olanlar olduğu fikrine ağırlık vermektedir. Bu iddia gücünü bilimsel söylemin normatif çerçeveye dönüşmesiyle kazanır. IPCC raporları ve iklim bilimcilerin söylemleri, iklim değişikliğini yalnızca olgusal bir mesele olarak değil evrensel bir ahlaki yükümlülük olarak sunar (Hulme, 2009, s.76). Yani bilime inanmamak yalnızca epistemik bir hata değil, etik bir kusur olarak kodlanır. Nitekim medya, siyaset ve akademi alanında, iklim değişikliğini reddedenler sıklıkla inkârcılar (*deniers*) olarak adlandırılır; bu terim Holokost inkârcılığıyla benzer bir ahlaki dışlamayı çağırıştırır (Oreskes ve Conway, 2010, s. 169). Bilime güvenmek rasyonel ve aydınlanmış yurttaş olmanın ölçütü haline gelirken kuşku veya reddiye irrasyonellikle özdeşleşir. Böylece, sürdürülebilir insanların yeni hegemonik kimliği zorlama ile değil, kanıtların ağırlığı ve ahlaki aciliyet ile dayatılmaktadır. Foucault’nun biyopolitika kavramı burada önem kazanır: İktidar, yaşamın, sağlığın ve türlerin hayatta

kalmasının yönetimi yoluyla işler. İklim değişikliği ve sürdürülebilirlik, türlerin hayatta kalması meselesi olarak çerçevelenir ve bu da yetkililerin yaşamın kendisi için toplumu yönlendirme hakkını talep ettiği hegemonik müdahaleleri davet eder (Foucault, 1976/1978, ss. 136–137). Günümüzde hükümetler iklim acil durumları ilan eder ve net sıfır emisyon hedefini sadece siyasi bir tercih olarak değil, halklarını koruma yükümlülüğü olarak da belirler. Böylece vatandaşların kimliği, bu kolektif hayatta kalma projelerine katılmakla bağlantılı hale gelir (öyle ki geri dönüşümcü olmak, düşük karbonlu tüketici olmak gibi davranışlar artık “iyi vatandaş” olmanın bir parçasıdır). Hegemonik rızayı oluşturmada ahlaki ve bilimsel meşruiyetlerin bu karışımı, sürdürülebilirlik siyasetinin neo-hegemonik karakterinin önemli bir özelliğidir.

Sürdürülebilirlik söyleminin üçüncü ayırt edici özelliği neoliberal kapitalizmle entegrasyondur. Sürdürülebilirliğin neoliberal küresel kapitalizmin dokusuna işleyiş biçimi ve “yeşil neoliberalizm” olarak adlandırılabilir hegemonik bir kimlik yaratması onu önceki hegemonik kimliklerden farklılaştırır. Gramsci (1948/1971), hegemonik bir sınıfın rızayı sağlamak için bazı kurumsal çıkarları feda edebileceğini vurgulamaktadır (s. 161). Çevre alanında, kapitalist elitlerin genel sosyal lisanslarını korumak adına ekolojik kaygı unsurlarını (örneğin, kirlilik konusunda mutlak serbestliği feda etmek) benimsediği görülmektedir. Bu benimseme, şirketlerin veya tüketicilerin sürdürülebilir bir kimlik kazanması ile sonuçlanır. “Kurumsal sürdürülebilirlik” terimi bunu örneklemektedir: Şirketler kendilerini sürdürülebilir kalkınmanın paydaşları olarak sunmakta ve kâr amaçlarını çevre dostu markalaşma ile uyumlu hale getirmektedir. Eleştirel söylem analistleri, kurumsal sürdürülebilirlik retoriğinin genellikle “küresel ve yerel şirketler ile topluluklar arasındaki güç dengesizliğini” gösterdiğini ve çevre dilini kullanarak kurumsal aktörlerin hakimiyetini sürdürmeye hizmet ettiğini ortaya koymuştur (Ofori-Parku ve Koomson, 2023, s. 3). Sürdürülebilirliğe evrensel bir bağlılık gibi görünen şey, güçlü aktörlerin hala gündemi belirlediğini gizleyebilir; örneğin, finansal kurumlara fayda sağlayan karbon ticareti gibi piyasa temelli iklim çözümleri aracılığıyla (Böhm ve ark., 2012, ss. 1622–1624). Önde gelen bir küçülme teorisini olan Latouche (2009) bu “sürdürülebilir kalkınma” paradigmasını keskin bir şekilde eleştirerek onun sonsuz ekonomik büyümeyi sınırlı bir gezegenle uzlaştırmaya çalışan çelişkili bir fikir olduğunu belirterek “oksimoron” olarak nitelendirir (s. 1). Latouche (2009) Batı’nın kalkınma modelinin, sömürücü özünü temelden değiştirmeden, önüne “sürdürülebilir” ön ekini ekleyerek kendini yeniden markalaştırdığını savunmaktadır (ss. 88–95). Kalkınma modeli, neoliberalizm altında sürdürülebilir toplumun hegemonik kimliği aracılığıyla varlığını sürdürmektedir; başka bir deyişle “eski şarap yeni şişede” sunulmaktadır. *Homo economicus* ve tüketimciliğin temel kimliği korunurken bunlar yeşil renkle boyanmaktadır. Sürdürülebilirlik söylemiyle şekillenen bu hegemonik kimlik, değişim (yeni bir çevre bilinci kimliği) kisvesi altında sürekliliği (kapitalist mantığın hakimiyeti) temsil etmesi nedeniyle “neo-hegemonik” bir kimliktir. Harvey (2005) de benzer şekilde, neoliberal kapitalizmin, muhalefetin çeşitli yönlerini metalaştırarak ve pazarlayarak “muhalefeti emme” konusunda usta olduğunu ileri sürmektedir; artık “sürdürülebilirlik” bir ürün olarak satılmaktadır (s. 166). Kapitalist gücün, yeşil reformlar gibi görünürken sermayenin erişimini genişleten yollarla çevresel girişimleri (biyoyakıt veya koruma amaçlı arazi gibi) nasıl ele geçirebileceğini

açıklamak için “mülksüzleştirme yoluyla birikim” gibi kavramları kullanır (Harvey, 2005, ss. 160–164). Sürdürülebilir olma kimliği, bu şekilde tüketimi sürdürme (yeşil ürünler, karbon dengeleme vb. yoluyla) ile iç içe geçmiştir ve neo-hegemonik bir uzlaşma oluşumunu yansıtmaktadır.

Bir diğer ayırt edici özelliği çok aktörlü ve ağ bağlantılı olmasıdır. Klasik hegemonya sistemlerinde genellikle açık bir lider sınıf veya devlet vardır (örneğin, belirli bir ulus devletin altında burjuvazi). Sürdürülebilirlik hegemonyasının kimliği ise bir ağ tarafından yayılır: Uluslararası kuruluşlar (BM, STK'lar), devletler, yerel yönetimler (iklim eylem planları ilan eden şehirler), şirketler, bilim insanları ve taban hareketleri vb. Mouffe (2005) bunu, sürdürülebilirlik konusunda ortak bir zemin bulan ve tek bir sınıfın liderliğinde olmasa bile tarihi bir blok oluşturan çeşitli aktörler arasındaki bir “eşdeğerlik zinciri” olarak görür. Küresel anlaşmalardan topluluk girişimlerine kadar çevre yönetiminin çok merkezli karakteri, insanların birçok bağlamda sürdürülebilirlik zorunluluğuyla karşılaştığı ve bu zorunluluğa olan bağlılığı pekiştirdiği anlamına gelir. Örneğin, bir birey, yaşadığı şehirde geri dönüşüm zorunluluğu, şirketlerin sürdürülebilir ürün pazarlaması, okulda iklim eğitimi ve sosyal medyada iklim kampanyaları ile karşılaşabilir. Bunun sonucunda, yeşil davranış ve kimliği normalleştiren dağınık ama tutarlı bir itici güç ortaya çıkar. Foucault'nun yönetsellik kavramı bu noktada açıklayıcıdır: İktidar, dağınık otoriteler ve özdenetim yoluyla işler ve insanlar kendilerini yönetmeye yönlendirir. Kurumların bireyleri kendi çevresel etkilerini izlemeye ve kendilerini sorumlu eko-özne olarak görmeye teşvik ettiği bir “eko-yönetişim” kavramından bahsedilebilir (Foucault, 1978/1991; Rutherford, 2007, ss. 294–296). “Sürdürülebilir vatandaş”ın hegemonik kimliği, belirli değerleri aşıl原因 sayısız küçük teknik (karbon ayak izi hesaplayıcıları, sürdürülebilirlik sertifikaları, okul eko-kulüpleri vb.) aracılığıyla üretilir. Yumuşak güç, sivil toplum ve bilgi ağlarını içeren çevresel hegemonyanın bu ağsal yapısı çağdaş bir özelliktir ve bu nedenle “neo-hegemonik” olarak nitelendirilmelidir. Bu hegemonyanın merkezinde propaganda bakanlığı veya parti çizgisi değil toplum genelinde yaygın bir şekilde benimsenen teşvikler ile değerler vardır ve bunlar genellikle “ortaklık” ve “katılım” dilinde ifade edilir (örneğin, BM'nin SDG'leri [Sustainable Development Goals]), hükümetlerden bireylere kadar herkesi sürdürülebilir bir geleceğe katkıda bulunmaya davet eder).

Son özellik ise çatışma (antagonizma) ve “neo” karşı-hegemonyalardır. Çevresel sürdürülebilirlik resmi söylemde hegemonik bir statüye sahip olsa da bir çatışma alanı varlığını devam ettirmekte ve bu da onun neo-hegemonik karakterini şekillendirmektedir. Öncelikle, sürdürülebilirlik söylemi her ne kadar ekonomik, sosyal ve çevresel unsurlardan oluşan üçlü bir sacayağı olarak tanımlansa da bu unsurlar arasındaki önceliklerin nasıl belirleneceği üzerine süregelen gerilim, söylemin içinde hegemonik ve karşı-hegemonik yönelimler arasındaki mücadelenin bir yansımasıdır (Lélé, 1991, s. 613). Gelişmiş ülkeler ekonomik büyümeyi yeşil teknolojiler üzerinden sürdürmeyi savunurken küresel Güney ülkeleri bunu yeni bir çevresel sömürgecilik biçimi olarak görebilir (Escobar, 1995, s. 194). Ayrıca yeşil dönüşüm politikaları çoğu zaman toplumsal sınıflar arasında da çıkar çatışmaları yaratır; karbon vergileri veya enerji geçişi, düşük gelirli grupları orantısız biçimde etkileyebilir (Harvey, 1996, s. 401). Bir tarafta, ana akım sürdürülebilirliği yeterince

ileri gitmemesi veya yeşil bir örtü altında adaletsizlikleri sürdürmesi nedeniyle eleştiren daha radikal ekolojik kimlikler vardır (örneğin, Degrowth hareketi, iklim adaleti aktivistleri, yerli çevre savunucuları). Bu gruplar, hegemonik kimliğin tamamen kapanmasını önleyici alternatif hegemonik ifadeler (post-kapitalist ekolojik toplum, doğa hakları vb.) için baskı yapmaktadır. Diğer tarafta ise iklim değişikliğini inkâr edenler belirlemekte ve “çevre karşıtı” sağcı popülizm veya fosil yakıt milliyetçiliği (bazı petrol devletlerinde veya ABD Başkanı Donald Trump ve Brezilya’daki Jair Bolsonaro gibi liderlerin söylemlerinde görüldüğü gibi) gibi tepkiler ortaya çıkmaktadır. Bu güçler, egemenlik, istihdam veya bilim karşıtı şüphecilik gibi argümanları kullanarak küreselcilik ya da sürdürülebilirlik eksenli kimliğe karşı alternatif bir kimlik inşa etmektedir. Bu tür bir direnişin varlığı, aslında yeni bir hegemonyanın söz konusu olduğu hissini güçlendirmektedir. Bazı toplumlarda (örneğin ABD) sürdürülebilir kimliğin kabulü, muhalifler tarafından genellikle elitist veya kozmopolit olarak karikatürize edilen belirli bir hegemonyacı düzene uyum olarak görülerek iklim değişikliği etrafında yoğun bir kutuplaşma yaşanmaktadır. Bu çekişme dinamiği, hegemonik kimliğin bu zorluklara sürekli yanıt vermesini, bunları yönetmesini ve bu süreçte bunlara uyum sağlamasını zorunlu kılar. Bugün çatışma dinamiğinin sürdürülebilirlik söylemi etrafında yoğunlaşması yeni bir durumu ifade etmektedir; yani söz konusu olan neo-hegemonik bir durumdur. Örneğin adalet temelli eleştirilere yanıt olarak, ana akım sürdürülebilirlik söylemi, “adil geçiş” ve “iklim adaleti” gibi terimleri gitgide daha fazla kullanarak, kapsayıcılığını genişletme ve eleştirileri önleme çabasını ortaya koymaktadır (Bulkeley ve ark., 2013, s. 917). Bu da Gramsci’nin, hegemonik bir düzenin her zaman inşa halinde olduğu ve yeni taleplerin özümsemesi ile potansiyel antagonizmlerin agonizme dönüştürülmesini gerektirdiği fikriyle örtüşmektedir (Mouffe, 2005, ss. 20-22). Dolayısıyla bu durumda “neo-hegemonik” kavramı, “neo-karşı hegemonik” olandan ayrılır: Çünkü burada amaç mevcut düzeni devirmek değil, onu esnetmek, dönüştürmek ve kendi içsel sınırlarını genişleterek meşruiyetini sürdürmesini sağlamaktır. Karşı-hegemonya tamamen alternatif bir toplumsal düzen önerirken neo-hegemonya mevcut hegemonyanın eleştirileri ve talepleri kendi söylemine dahil ederek kendini yeniden üretme kapasitesine işaret eder. Bu yüzden sürdürülebilirlik söylemi neo-karşı-hegemonik değil, neo-hegemonik bir olgudur: Çünkü dirençle karşılaşsa da hâlâ merkezde kalmayı, varolan kavramları (örneğin adalet, katılım, kapsayıcılık) bünyesine alıp dönüştürerek hegemonik konumunu korumayı başarır. “Neo” ön eki, sürdürülebilirliğin hegemonik kimliğindeki bu akıcı, kapsayıcı ve yeniden üretici niteliği yansıtmaktadır.

Bu özellikler göz önüne alındığında sürdürülebilirlik bugün neo-hegemonik bir kimlik olarak ele alınabilir: Küresel kapitalizmin mevcut aşaması için yenilenmiş bir sağduyu olarak sürdürülebilirlik neo-hegemonik kimlik işlevi görür. Sürdürülebilirlik, yeşil bir görünüm altında mevcut güç ilişkilerini meşrulaştıran küreselleşmenin hegemonik söylemi olarak tanımlanmıştır. Sürdürülebilirlik söylemi, yerleşik düzene karşı olmak yerine bu düzenin kendini meşrulaştırmasına dahil edilmiştir. Sürdürülebilirliği neo-karşı hegemonik değil, neo-hegemonik olarak görmeyi daha anlamlı hale getiren birkaç özellik vardır: Elitler arasında sürdürülebilir kalkınma söyleminin evrenselliği, hegemonyanın bir işaretidir. Neredeyse her hükümet BM SDG’lerini onaylamaktadır. Çok uluslu şirketler yıllık sürdürülebilirlik raporları hazırlamakta; Dünya Bankası ve

IMF, yeşil büyümeyi çerçevelerine entegre etmektedir. Jeffrey D. Sachs (2015), sürdürülebilir kalkınmayı zamanımızın normatif bakış açısı olarak nitelendirir ve SDG'lerin artık dünya ekonomi diplomasisini yönlendirdiğini belirtir (s. 4). Davos grubu ve G20 liderleri bu fikre direnmek bir yana, ona bağlılıklarını ilan etmişlerdir. Bu durum, iktidara karşı zor kazanılmış bir zaferi değil, iktidarın uyumunu yansıtır. Gramsci'nin (1948/1971) teorisine göre egemen blok, muhalefetin bazı taleplerini bünyesine katarak hegemonyasını sürdürür ve böylece daha radikal meydan okumaları etkisiz hale getirir (s. 161). Bu durumda küresel kapitalizm, sürdürülebilirlik dilini benimseyerek meşruiyetini korumak için dünya görüşünü (Gramsci, 1948/1971, s. 325) güncellemiştir. Cox'un (1983) savunduğu gibi, hegemonik düzen, ilkeleri diğer sınıflar ve devletler tarafından doğal veya kaçınılmaz olarak içselleştirildiğinde güvence altına alınır (ss. 56-57). Sürdürülebilirlik bu statüye ulaşmıştır; az sayıda ana akım aktörün açıkça karşı çıktığı yeni sağduyudur, hegemonik başarının açık bir işaretidir (Gramsci, 1948/1971, s. 323). Bir diğer gösterge temel yapıların sürekliliğidir. Gerçek anlamda neo-karşı-hegemonik bir sürdürülebilirlik, kâr odaklı büyümeden uzaklaşmak, marjinalleşmiş toplulukların güçlenmesi, ilerleme ve zenginlik kavramlarını yeniden tanımlamak gibi köklü değişiklikleri gerektirir. Ancak çoğu sürdürülebilirlik girişimi, üretim ve gücün temel yapılarını değiştirmez. Hâkim model, doğal sermayenin insan sermayesi ile ikame edilebileceğini ve büyümenin daha yeşil hale getirilirse devam edebileceğini varsayan zayıf sürdürülebilirlik modelidir (Neumayer, 2003, s. 5). Örneğin, Paris Anlaşması (2015), iklim değişikliği konusunda küresel sürdürülebilirlik iş birliğinin zaferi olarak kutlanmıştır. Ancak bu anlaşma, fosil yakıt endüstrisinin iş modellerine yönelik herhangi bir meydan okumayı veya kurumsal güce bağlayıcı kısıtlamaları dikkatle önleyerek gönüllü taahhütlere ve piyasa mekanizmalarına dayanmaktadır. Bu, Ulrich Brand'ın (2010) altını çizdiği gibi sürdürülebilirlik politikası, madencilik endüstrisi veya endüstriyel tarım gibi doğanın egemen kullanım biçimlerini alt üst etmemekte fakat bunların kötü etkilerini hafifletmeye çalışmaktadır (s. 188). Neoliberal dönemde, çevre hedeflerini kapitalist girişimcilik ve teknolojik yeniliklerle açıkça birleştiren “yeşil ekonomi” veya “yeşil büyüme” gibi kavramlar görünüm kazanmaktadır. John Dryzek'in (2013) belirttiği gibi ekolojik modernleşme (sürdürülebilirlik düşüncesinin bir versiyonu) aslında çevre sorunlarının çözümünde kapitalizmin yaratıcı yıkım rolünü övmektedir ve böylece kapitalist sosyal ilişkileri yeniden onaylamaktadır (ss. 168–170). Neoliberal küreselleşmenin bir alternatifi olmaktan uzak olan sürdürülebilirlik, neo-hegemonik yorumlanışıyla onun bir dayanağı haline gelir, temiz teknoloji alanında küresel ticareti, doğal sermayeye özel yatırımı ve kamu-özel sektör ortaklıklarını teşvik eder; bunların tümü piyasa mantığının üstünlüğünün devam edeceğini varsayar (J. Sachs, 2015, ss. 486–488). Karşı-hegemonik hareketler genellikle kendilerini bir düşmana karşı tanımlarlar (Mouffe, 2005, s. 52). Örneğin feminizm, patriarkayı yıkılması gereken bir sistem olarak tanımlar; işçi hareketleri ise burjuvazinin kapitalist sömürsünü hedef alır. Hegemonik sürdürülebilirlik söyleminde ise antagonizm önemsizleştirilir. Ana akım mecralarda kapitalizmi veya tüketimciliği sürdürülemezliğin yapısal nedenleri olarak adlandırma konusunda belirgin bir isteksizlik vardır. Bunun yerine, çevresel bozulma çoğunlukla genel insanlığa veya teknolojik dışsalılıklara atfedilir. Mouffe (2005), tamamen konsensüs odaklı bir uyum siyasetinin altta yatan

güç asimetrilerini maskeleyebileceği ve sorunları depolitize edebileceği konusunda uyarmaktadır (s. 50). Elit çevrelerdeki sürdürülebilirlik söylemi, akademisyenlerin post-politik durum olarak adlandırdıkları şeye sıklıkla uymaktadır, bu durum, politik çekişmenin yerini teknokratik yönetimin aldığı ve tüm aktörlerin aynı hedefi paylaştığı varsayılan bir durumdur (Swyngedouw, 2010, s. 225). Örneğin iklim değişikliği çoğu zaman iş birliği yapılırsa herkesin kazanabileceği, kaybedenin olmadığı ortak bir sorun olarak çerçevelenir. Bu tür bir söylem, iklim krizinin ardındaki yapısal eşitsizlikleri, fosil yakıt endüstrisinin çıkar ağlarını ve sermaye birikimi mantığının kendisinin dönüşmeden varlığını sürdürdüğünü görünmez kılar. Çatışmanın bu şekilde yumuşatılması, günümüzde kurumsallaşmış olan sürdürülebilirlik söyleminin, mevcut güç ilişkilerine meydan okuyan bir karşı-hegemonik potansiyele sahip olmadığını göstermektedir. Aksine potansiyel sosyal kırılmaları onarmak ve kolektif kazan-kazan ilerlemesi imajı sunmak için hizmet etmektedir (Castán Broto ve ark., 2023, s. 980). Laclau ve Mouffe'un (1985) terimleriyle, sürdürülebilirlik söylemi, antagonistik bir sınırın oluşmasını teşvik etmek yerine antagonizmaları nötralize eden ve yeni bir hegemonik oluşumu (geniş bir mutabakat) sağlamlaştırmaktadır (s. 134). Ele alınması gereken son gösterge ise pasif devrim kavramıyla ilişkilidir. Gramsci'nin (1948/1971) kavramsallaştırdığı pasif devrim, aşağıdan gelen baskıları önlemek veya yumuşatmak için yukarıdan başlatılan değişimi ifade eder (s. 105). Sürdürülebilirlik gündeminin birçok yönü, hegemonik blok tarafından yönetilen pasif bir devrim olarak görülebilir. Örneğin, 1960'ların sonu ve 1970'lerin başında yaşanan çalkantılı çevre protestolarının (Greenpeace aktivizmi vb.) ardından, 1980'lerde bir değişim görülmüştür: Hükümetlerde çevre bakanlıkları kurulmuş, uluslararası anlaşmalar müzakere edilmiş, CEO'lar kurumsal sosyal sorumluluktan bahsetmeye başlamışlardır. Sistem, çevrecilerin ivmesini içselleştirerek kendi stratejilerine entegre etmek üzere harekete geçmiştir. Gramsci'nin (1948/1971) deyişiyle, egemen çıkarlar bir devrimi önlemek için bir reform gerçekleştirmiştir (s. 116). İngiltere Hazinesi tarafından yaptırılan Stern Raporu iklim değişikliği konusunda iyi bir örnektir: Raporda, iklim eylemi ekonomik açıdan ihtiyatlı olarak yeniden çerçevelendirilmiş ve esasen iklim değişikliğinin en iyi şekilde karbon fiyatlandırması ve sürdürülebilir büyüme ile çözüleceği sunulmuştur (Stern, 2007, ss. 347-350). Bu, pasif devrimin tipik bir örneği olan uyum yoluyla değişimdir. Sonuç ise neo-hegemonik bir uzlaşmadır: Sürdürülebilirlik hedeflenmelidir ancak neoliberal pazarlar ve mevcut iktidar hiyerarşileriyle uyumlu bir şekilde. Cox'un (1983) ifadesiyle, hegemonik düzen, kendini yeni bir temelde yeniden yapılandırarak ve meydan okumanın unsurlarını kendi bünyesine katarak meydan okuyanları yönetir (s. 166). Sürdürülebilirlik, yirmi birinci yüzyılda küresel kapitalizmin kendini haklı çıkarmak için kullandığı yeni temellerden biri haline gelmiştir.

Bu noktalar göz önüne alındığında sürdürülebilirliği neo-karşı hegemonik bir güç olarak nitelemek, onun mevcut rolünü yanlış temsil etmek olur. Karşı-hegemonya, temel bir muhalefet ve alternatif bir tarihsel bloğun oluşumunu ima eder (Laclau ve Mouffe, 1985, s. 136). Oysa sürdürülebilirlik gündemi, neoliberal kapitalizme karşı alternatif bir blok oluşturmaktan uzak olan IMF tarafından dahi savunulmaktadır (Newell ve Paterson, 2010, ss. 69–73). Brand'ın (2010) ifade ettiği gibi, günümüzde sürdürülebilir kalkınma, egemen

paradigmanın ana varsayımlarını sorgulayamayan hegemonik politika bilgisinin bir parçasıdır (s. 179). Mevcut güç yapıları tarafından belirlenen parametreler içinde işleyen bu politika, onu yıkmayı değil sistemi iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Neo-hegemonik kimliğin özü budur: Yeni bir kelime dağarcığı ve hedefler benimseyerek egemen sosyal düzenin meşruiyetini yenilemek ve böylece daha radikal bir değişimi önlemek (Brand, 2010, s. 180).

Neo-Hegemonik Sürdürülebilirlik Kimliğinin Etkileri

Sürdürülebilirliğin neo-hegemonik bir kimlik olarak yükselişi, siyaset teorisi ve pratiği açısından son derece kapsamlı etkilere işaret etmektedir. Ekolojik krize yanıt olarak gücün kendini nasıl yeniden icat edebileceğine dair bir örnek sunan bu olgu, mevcut güç ilişkilerinin krizler karşısında dönüşüm geçirerek sürekliliğini koruma çabasını gösterir. Normatif düzlemde gerçek bir evrim yaşanırken ekolojik karşılıklı bağımlılık konusunda artan farkındalık ile stratejik sınırlama ve yerleşik hiyerarşilerin korunması iç içe geçmiştir. Bu kavramsal çerçevede, sürdürülebilirlik söyleminin günümüzün “neo-hegemonik” kimliklerinden biri haline geldiği öne sürülebilir. Farklı kuramsal perspektifler, bu olgunun çeşitli yönlerini aydınlatarak sürdürülebilirliğin hegemonya içindeki rolünü derinlemesine anlamayı sağlar.

Gramsci'nin tarihsel blok ve hegemonya kavrayışı, sürdürülebilirliğin neo-hegemonik kimlik olarak işleyişini anlamada yapısal bir başlangıç noktası sunar. Gramsci'nin perspektifinden sorulacak ilk soru şudur: Sürdürülebilirlik konsensüsünün temelini oluşturan tarihsel blok nedir? Mevcut sürdürülebilirlik mutabakatının ardında ulusötesi kapitalist çıkarlar, aydınlanmış teknokratlar ve profesyonel orta sınıftan oluşan bir koalisyonun yer aldığı söylenebilir. Bu tarihsel blok, sürdürülebilirliği kapitalizmin modern ruhu (Boltanski ve Chiapello, 1999/2005, s. XVIII) olarak benimseyerek çevre ve ekonomi arasında uyum vaat eden bir vizyon ileri sürmektedir. Örneğin, “yeşil büyüme” veya “ekolojik modernizasyon” adıyla anılan kalkınma modeli, çevresel koruma ile ekonomik büyümeyi uzlaştıracak iddiasıyla geniş bir toplumsal mutabakat sağlamıştır (Hajer, 1995, s. 14). Bu söylem, ekolojik krizin aciliyetine karşı toplumun büyük kesimlerini aynı reformist program altında birleştirirken hegemonik bir rıza üretir. Ortaya çıkan sürdürülebilir küresel vatandaşlık kimliği, potansiyel olarak çıkar çatışması yaratabilecek unsurları sistem içinde uzlaştırarak daha köklü dönüşümlerin, örneğin mevcut mülkiyet ilişkilerini veya tüketim kalıplarını tehdit edebilecek radikal değişimlerin, önünü keser. Böylece Gramsci'nin bahsettiği anlamda hegemonya, yalnızca zor ya da manipülasyonla değil, toplumun geniş kesimlerince sağduyu olarak benimsenen bir konsensüs inşa ederek tesis edilir. Sürdürülebilirlik vizyonu, çevre ile kalkınmayı bağdaştıran çekici bir ortak iyi söylemiyle kapitalist düzenin meşruiyetini güçlendirmekte, ekolojik krize dair endişeleri sisteme yönelik bir meydan okumaya dönüşmeden soğurabilmektedir. Gramsci'den beslenen hegemonya kavramıyla ilişkili olarak Laclau ve Mouffe'un söylem kuramı, sürdürülebilirlik kimliğinin dilsel ve ideolojik boyutuna ışık tutar. Bu yaklaşıma göre hegemonya, dil düzeyindeki anlam mücadelesiyle yakından ilişkilidir; toplumsal talepler belirli sözcükler ve kavramlar etrafında eklemlenerek bir konsensüs inşa edilir. Sürdürülebilirlik gibi kilit terimler, Laclau'nun deyişiyle boş gösteren işlevi görmektedir: Yani belirli sabit bir anlama işaret etmezler fakat farklı toplumsal

grupların farklı beklenti ve arzularını içine alabilecek esnekliğe sahiptirler. Bu esneklik, sürdürülebilirlik söyleminin hegemonik bir düğüm noktası haline gelmesini kolaylaştırır. Terimin boş ya da çok-anlamli oluşu, onun etrafında geniş bir ittifak kurulmasını sağlamıştır; ancak aynı zamanda bu durum sürdürülebilirliği sürekli bir anlam mücadelesinin sahnesi haline de getirir. Nitekim Brown (2016), sürdürülebilirliğin bir boş gösteren haline gelerek radikal bir potansiyel taşıdığını öne sürer (s. 120). Farklı aktörler sürdürülebilirliği kendi arzularına göre tanımlayabilir: Kimi için sürdürülebilirlik “yeşil ekonomi” içinde teknolojik yeniliklerle büyümenin devamı iken, başkaları için post-büyüme toplumu, yerel özerklik ve tüketimden arınma anlamlarına gelebilir. Bu nedenle hegemonik bir kimlik asla durağan değildir; belirli bir anda baskın yorum hegemonya kazanır, ancak bu yoruma karşı daima alternatif anlamlar dolaşımda kalır. Sürdürülebilirlik söyleminin neo-hegemonik doğasını kabul etmek, kullanılan terimlerin hangi içerikle doldurulduğuna ve bunun kimin çıkarlarına hizmet ettiğine dair sürekli bir farkındalık gerektirir. Laclau ve Mouffe’un perspektifi, sürdürülebilirliğin hegemonik bir söylem olarak başarılı olmasının, içerdiği belirsizlik sayesinde farklı kesimlerden onay almasına bağlı olduğunu, ancak tam da bu belirsizlik yüzünden eleştirel yeniden anlamlandırmalara açık olduğunu vurgular. Dolayısıyla sürdürülebilirlik, hegemonya mücadelesinin tam kalbinde yer alan bir anlatı olarak görülebilir.

Foucault’nun iktidar ve özneleşme analizleri, sürdürülebilirlik kimliğinin nasıl kurumsallaşıp bireylerin davranışlarına nüfuz ettiğini anlamayı sağlar. Foucault, modern iktidarın yalnızca baskı ve rıza yoluyla değil, bireyleri disipline ederek kendi kendinin polisi haline getirmesiyle işlediğini gösterir. Bu bakış açısıyla sorulacak soru şudur: Sürdürülebilir bir özne nasıl inşa edilir? Neo-hegemonik sürdürülebilirlik kimliği, bireylerin günlük pratiklerine kadar inen bir dizi teknikle desteklenir. Örneğin, akıllı elektrik sayaçları, karbon ayak izini izleyen mobil uygulamalar ve geniş veri izleme sistemleri modern hayatın çevresel denetim mekanizmaları olarak görülebilir. Bunlar, Foucault’nun bahsettiği mikro-iktidar tekniklerine benzer biçimde, sürdürülebilir davranışları teşvik etmek veya dayatmak için kullanılmaktadır. İnsanın kendi karbon ayak izini sürekli izlemesi, yüksek karbon tüketimi karşısında suçluluk hissi duyarak öz-denetim uygulaması, Foucault’nun sözünü ettiği anlamda modern disiplin toplumunun çevreci bir uzantısı gibidir. Bu yönüyle sürdürülebilirlik kimliği, bir sürdürülebilir insan (*homo sustainabilis*) modeli yaratarak bireyleri çevre dostu normlara içtenlikle uymaya çağırır ve onları uygulatır. Ancak Foucault’nun karşı-davranış (*counter-conduct*) kavramı gösterir ki iktidarın dayattığı bu kimlik herkes tarafından aynı düzeyde içselleştirilmez. İnsanlar belirli şekillerde yönetilmeye, hatta iyi niyetli görünen sürdürülebilirlik projelerine farklı biçimlerde direniş gösterebilir. Kimi kitleler bu kimliğe gönüllü uyum sağlarken, başka kesimler sessizce daha radikal, ana akım dışı ekolojik pratikler geliştirebilir ya da mevcut sürdürülebilirlik söyleminin ikiyüzlülüğünü ifşa etmeye çalışabilir. Örneğin bazı gruplar şehir yaşamında sıfır atık ve gönüllü sadelik gibi pratiklerle sistemi kısmen sorgularken, bu pratiklerin çoğu aynı zamanda hegemonik sürdürülebilirlik söyleminin değerleri içinde biçimlenir. Diğer yandan politika düzeyinde iklim adaleti hareketleri bu söylemin sınırlarını zorlayarak alternatif bir yön arayışını temsil eder. Neo-hegemonik bir kimlik olarak sürdürülebilirlik, bu nedenle ikircikli

bir alandır: Hem geniş kitleleri uyumlu kılan bir rıza üretimi vardır hem de bu rızanın altında çeşitli direniş ve alternatif damarlara alan açılır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, sürdürülebilir kimliğin günümüz toplumlarında tek ve bütünüyle kabul edilmiş bir özneleşme biçimi olduğu varsayımına kapılmamaktır; bu kimlik, fiilen tüm kesimlerce paylaşılmasa da toplumsal hayatta en yaygın ve etkili özneleşme biçimlerinden biri haline gelmiştir. Küresel kurumlar ve politik söylem sürdürülebilir bireyler yetiştirmeye odaklanmış görünmektedir; ancak bu kimliğin fiilen tüm toplum kesimlerince benimsendiğini varsaymak güçtür. Sürdürülebilirlik, yaygın bir normatif ideal haline gelmişse de bunun pratikteki karşılığı oldukça farklılık gösterir. Dolayısıyla Foucaultcu açıdan yaklaşırken, sürdürülebilirlik kimliğinin disiplinle mi yoksa rıza yoluyla mı yayıldığı sorusunu ve ne ölçüde başarılı olduğu konusunu eleştirel bir gözle yeniden değerlendirmek gerekir. Bu bağlamda, sürdürülebilirlik ideolojisinin toplumu çevreci normlar etrafında şekillendirme çabası incelenirken bu çabanın sınırları ve bireylerin gözünden olası tepkileri de mutlaka tartışılmalıdır.

Moore'un dünya-ekolojisi yaklaşımı, sürdürülebilirlik kimliğini küresel kapitalizmin tarihsel dinamikleri içinde anlamlandırmayı önerir. Moore'un "Antroposen" yerine "Kapitalosen" (Kapitalizm Çağı) kavramsallaştırması esas krizin, insanlığın soyut bir bütün olarak değil, kapitalist üretim tarzının doğayla kurduğu ilişkinin sonucu olduğunu vurgular. Eğer gerçekten Kapitalosen'de yaşıyorsak sürdürülebilirliğin egemen söylem tarafından kucaklanması kapitalizmin "ucuz doğa" kaynaklarının tükenişine verdiği stratejik bir yanıt olarak görülebilir (Moore, 2015, ss. 169-173). Tarihsel olarak kapitalist sistem, genişleme süreçlerini ve dönemsel krizlerini, yeni doğal kaynak alanlarına yönelerek hem emeğin hem de doğanın maliyetini düşürerek aşma eğiliminde olmuştur. Ancak yirmi birinci yüzyılda ekolojik sınırların sert biçimde hissedilmeye başlanmasıyla birlikte, kapitalizm kendini yeniden üretmek için farklı bir yolu, sürdürülebilirlik söylemini devreye sokmaktadır. Moore'a göre sürdürülebilirlik paradigmasının hegemonik kabule ulaşması, sermaye birikiminin ekolojik sınırlara çarptığı noktada finansal araçlar "yeşil" kavramıyla yeniden paketlenir: Karbon piyasaları, yeşil tahviller, yenilenebilir enerji yatırımları gibi enstrümanlar hem doğanın sınırlarını yönetmenin yolları olarak sunulur hem de yeni birikim alanları yaratır. Böylece doğanın korunmasının, piyasa mekanizmaları ve teknoloji aracılığıyla sağlanabileceği varsayılır ve doğa, bu yolla sermaye sistemine bir meta olarak dahil edilir. Bu süreç, toplumsal alanda yeni bir özne tipini de teşvik eder: Çevre dostu ürünleri tüketen, karbon emisyonunu yöneten, "gezegeni kurtarmak" için piyasa çözümlerine güvenen *homo sustainabilis*. Moore'un yaklaşımıyla düşünüldüğünde *homo sustainabilis*, tıpkı klasik liberal kapitalizmin *homo economicus*'u gibi, kapitalizmin ihtiyaç duyduğu yeni insan modelidir ama bu kez söz konusu olan doğaya uyumlu görünüp aslında mevcut düzene uyum sağlayan bireydir. Moore (2015) burada eleştirel bir soru sorar: Bu hegemonik değişim (yani sürdürülebilirliğin kucaklanması) krizi gerçekten hafifletiyor mu, yoksa sadece erteliyor mu; sürdürülebilirlik adına yapılanlar, iklim değişikliğinin ve ekolojik tahribatın temel dinamiklerini durdurmak yerine onlara geçici yama mı oluyor (s. 18)? Hatta bir adım ileri giderek şu sorulabilir: Bu çözümler krizi çözmek şöyle dursun, pekiştiriyor olabilir mi? Örneğin karbon ticareti veya telafi mekanizmaları, şirketlerin kirletmeye devam ederken kendilerini 'sürdürülebilir' olarak sunmalarına

meşruiyet sağlayan bir araç haline gelirse, kriz yapısal olarak daha da derinleşir. Moore ayrıca bu neo-hegemonik sürdürülebilirlik çağının herkes için eşit bir kurtuluş vizyonu sunup sunmadığını sorgular: İnsanlığı gerçekten birleştiriyor mu, yoksa eski sınıfsal ve emperyal bölünmeleri yeni biçimlerde yeniden mi üretiyor? Nitekim pratikte yeşil teknolojilere ve çözümlere erişim son derece eşitsizdir; elektrikli araçlar, güneş panelleri, organik gıdalar vb. çoğu zaman yalnızca maddi olarak ayrıcalıklı kesimlerin ulaşabildiği ürünlerdir. Zengin ülkeler ve şirketler “karbonsuzlaşma” yoluyla çevre duyarlılığı ve sürdürülebilirlikte liderlik iddiasındayken, yoksul toplumlar iklim değişikliğinin yüklerini orantısız biçimde taşımaya devam etmektedir. Bu koşullar altında sürdürülebilirlik kimliği evrensel bir insanlık ideali gibi sunulsa da gerçekte Kuzey’in damgasını taşıyan bir hegemonik proje olabilir (tıpkı önceki kalkınma paradigması gibi). Bu nedenle Moore’un (2015) dünya-ekolojisi bakışının, sürdürülebilirliğin mevcut hegemonik formunun, kapitalizmin yapısal krizlerini çözmeye değil, onları yöneterek ötelemesine hizmet edebileceği uyarısı önemlidir (ss. 169-172).

Latour sürdürülebilirlik söyleminin yalnızca bir politika değişikliği değil modernitenin temel kabullerini sarsan bir dönüşüm olabileceğini öne sürerek sorunun ontolojik perspektifini gündeme getirir. Latour (1991/1993), “hiç modern olmadık” diyerek ünlü bir tez ortaya atmıştır (ss. 1-2). Burada kastedilen, modernliğin doğa ile toplumun birbirinden kesin sınırlarla ayrıldığı yönündeki varsayımının, aslında kurgusal ve işlemsel bir ayrım olduğudur. Modern anayasa, doğa ile kültürü ayrı kategoriler olarak yapılandırıp bunları farklı bilgi alanlarına havale etmiştir; oysa gerçekte her yerde melezler vardır, yani insan ve insan olmayan unsurların birlikte vücut bulduğu varlıklar ve ilişkiler. İklim krizi bu açıdan modernliğin doğa-insan ayrımı kurgusunu temelden zorlayan bir hadisedir: İnsan faaliyetleri (ekonomi, sanayi) ile doğal sistemler (iklim, ekosistem) o kadar iç içe geçmiştir ki artık ayrı ele alınmaları imkânsız hale gelmiştir. Latour’un bu tespiti, sürdürülebilirlik söyleminin neo-hegemonik kimlik olarak yükselişine farklı bir anlam verir. Neo-hegemonik çevresel kimlik, aslında insan ile insan olmayan aktörlerin çıkarlarını birlikte düşünmeye yönelik, tarihte benzeri pek görülmemiş bir girişim olarak okunabilir. Sürdürülebilirlik söylemi, sadece doğa adına konuşma retorikleriyle kalmayıp, doğa ve toplum arasındaki aracıları (bilim insanları, çevre STK’ları, uluslararası örgütler) devreye sokarak karmaşık bir kolektif oluşturmaya çalışır. Latour’un (1999/2004) “Nesneler Parlamentosu” fikri burada oldukça açıklayıcıdır (ss. 53-54). Latour’a göre, modernite dışı birçok kültürde olduğu gibi, artık modern toplumlar da insan olmayan varlıkları (hayvanlar, bitkiler, iklim sistemi, nehirler vs.) siyasi karar alma mekanizmalarına bir biçimde dahil etmenin yollarını aramalıdır. Latour’un önerdiği “Nesneler Parlamentosu”nda insanlar, insan olmayanların adına konuşarak onların hak ve çıkarlarını temsil eder. Bugün bunun örnekleri gerçek hayatta görülmeye başlanmıştır: Yeni Zelanda’da bir nehir tüzel kişilik olarak tanınmakta, bazı ülkelerde gelecekteki nesiller veya doğa hakları adına kamusal yetkililer atanmaktadır (Roy, 2017). Bu gelişmeler, sürdürülebilirlik hegemonyasının iddia ettiği kimliğin artık yalnızca doğayı koruyan insan değil, insan ve insan olmayanların iç içe geçmiş çıkarlarını savunan özne olduğunu göstermektedir. Bu dönüşüm bir yandan heyecan vericidir çünkü bilim insanlarını, yurttaşları ve hatta doğanın sesini (dolaylı da olsa) içeren yeni siyasi meclislerin yolunu açar. Sürdürülebilirlik adı altında düzenlenen yurttaş meclisleri,

iklim forumları, küresel çevre zirveleri Latour'un kolektif kavramına yaklaşan uygulamalar olarak görülebilir. Ancak Latour bu süreçte otoriter eğilimler riskine de dikkat çeker. İklim krizi gibi acil ve varoluşsal bir mesele karşısında, devletlerin veya küresel iktidar odaklarının acil durum söylemiyle demokratik süreçleri kısaltma, sert denetim mekanizmalarını devreye sokma eğilimi doğabilir (örneğin sert karbon düzenlemeleri, ekolojik sıkıyönetim benzeri uygulamalar). Latour'un çerçevesinde, sürdürülebilirlik hegemonik bir proje olarak sadece doğa adına konuşmayı değil, aynı zamanda yepyeni bir kolektif tanımını denemektedir. Modernite boyunca dışlanan, insan faaliyetlerinin arka planı ve malzemesi sayılan doğa unsurları, bugün siyasetin merkezine taşınmaya çalışılmaktadır. Bu, modern paradigmadaki bir kırılmayı temsil eder: Sürdürülebilirlik kimliği, insan-doğa ikiliğini bulanıklaştırıp, yerine insan ve insan olmayan aktörlerin ortak kaderini siyasal bir sorun olarak ele alan bir kimlik haline gelebilecek potansiyele sahiptir. Latour izlenirse sürdürülebilirliğin hegemonik kimliğinin geleneksel anlamda sadece "çevre dostu insan"ı değil, belki de insan ve insan olmayan varlıkları kapsayan "dünyalı öznenin" yeni bir nüvesini taşıdığı görülebilir; yani dünyanın tüm sakinlerini (insan veya değil) farklı biçimlerde kapsayan yeni bir politik topluluğun, yeni bir kolektifin kimliğidir. Elbette bu iddialı vizyonun gerçekleşmesi çeşitli riskler taşır ve var olan güç dengeleri içinde çelişkili sonuçlar doğurabilir. Ancak yine de Latour'un (2018) perspektifi, sürdürülebilirlik söyleminin mevcut hegemonik yükselişini, insanlığın modern alışkanlıklarını terk edip yeni bir ontolojik siyasete yönelme çabasının parçası olarak anlamaya yardımcı olur (ss. 72–76).

Latouche ve benzeri post-kalkıncı düşünürler (örneğin Sachs, Vandana Shiva), sürdürülebilirlik kavramına ilişkin eleştirel bir bakış geliştirerek hegemonik söylemlerin zihinlerimizi ve hayal gücümüzü nasıl kolonileştirebileceğine dikkat çekerler. Latouche (2009), özellikle kalkınma ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarının Batı merkezli ideolojiler olduğuna vurgu yapar ve gerçek bir sürdürülebilirliğe ulaşmanın, refahı tüketime bağlayan büyüme ideolojisinin büyüsünü bozmakla mümkün olabileceğini savunur (ss. 88-95). Bugün sürdürülebilirlik adı altında sunulan kimliğin, Latouche'a göre, hâlâ büyük ölçüde Batı'nın tüketim odaklı yaşam paradigmasına bağlı olduğu görülür. Örneğin, sürdürülebilirlik söylemi içinde dahi yeşil tüketim kavramı teşvik edilmekte, bireylere daha az tüketmek yerine daha sürdürülebilir ürünleri tüketmek önerilmektedir. Bu yaklaşım, tüketim ideolojisini özü itibarıyla sorgulamadığı için, Latouche'a göre hegemonik kavramın hayal gücümüzü kısıtlamasına bir örnek teşkil eder. "Neo" ön ekine dikkat çeken Latouche, günümüz sürdürülebilirlik diskurunun aslında küresel egemenliğin ikinci bir yinelemesi olduğunu ima eder: İlk kaba sömürgeci kalkınma projesiydi ikincisi ise onun kibarca revize edilmiş hali olan sürdürülebilir kalkınma projesidir. İlkinde Batı dışı toplumlar az gelişmiş damgası ile hiyerarşik bir dünya düzenine tabi kılınmıştı; ikincisinde ise herkes küresel sürdürülebilirlik adına benzer reçetelere tabi kılınmakta ancak yine normlar Batı'nın belirlediği çerçevede kalmaktadır.

Bu noktada Latouche ve Shiva gibi isimler sürdürülebilirliğin dekolonizasyonunun gerekliliğini dillendirir: Yerel bilgilerin, yerli halkların kadim pratiklerinin ve farklı kültürel yaklaşımların da sürdürülebilirlik tartışmasına dahil edilmesi, hegemonik tek sesliliğin kırılması gerekmektedir. Shiva (1988), örneğin,

endüstriyel tarımı yeşil devrim adıyla sürdürülebilirlik örneği olarak sunan küresel söyleme karşı, yerel tohumların, biyolojik çeşitliliğin ve çiftçi haklarının önemini vurgulayarak alternatif bir sürdürülebilirlik anlayışı getirir (ss. 98–112). Wolfgang Sachs (1999) ise kalkınma kavramının kendisinin bir hayal gücü kolonizasyonu olduğunu ileri sürmüş ve sürdürülebilir kalkınmanın bu söylemi büyük ölçüde devam ettirmesini eleştirmiştir (s. 28). Bu eleştirel perspektiflerin ortak noktası, hegemonik sürdürülebilirlik kimliğinin kültürel-ideolojik bir iktidar aracı olabileceği uyarısıdır. Yani, sürdürülebilirlik etiketiyle sunulan projelerin gerçekten çevresel adaleti getirip getirmediği ya da var olan küresel güç dengesini yeşil bir görüntü altında sürdürüp sürdürmediği sorgulanmalıdır. Harvey'nin politik-ekonomik eleştiri çerçevesi ise, sürdürülebilirlik geçişinin yani kapitalist üretimin çevresel sürdürülebilirlik söylemiyle meşrulaştırılan dönüşüm sürecinin, sosyal adalet boyutuna odaklanır ve hegemonik bir düzenin kalıcılığının adil bir maddi temele dayanmasına bağlı olduğunu savunur. Harvey'e göre her hegemonya projesi, kendi içinde kazanımlar ve tavizler dengesi barındırır. Eğer yeni hegemonik söylem (burada sürdürülebilirlik) toplumun geniş kesimlerince adaletsiz veya maliyetli görülürse bu hegemonya ciddi direnişle karşılaşacaktır. Sürdürülebilirlik kimliğinin yaygın kabul görmesi için onun getirdiği yüklerin ve faydaların eşit dağılımı kritik önemdedir. Harvey muhtemelen şöyle bir soru soracaktır: Düşük karbon ekonomisine geçişin maliyeti kimler tarafından karşılanıyor ve bu dönüşümün getirileri kimlere gidiyor? Örneğin, karbon vergileri, fosil yakıt sübvansiyonlarının kaldırılması gibi politikalar sürdürülebilirlik adına yapılır ancak bunlar zenginlerin daha kolay uyum sağlayabileceği uygulamalar iken işçi sınıfı ve yoksulların yaşam maliyetini artırdığı için sürdürülebilirlik projesi meşruiyet kaybına uğrayabilir (Harvey, 1996, ss. 401-402). Böylesi bir durumda popülist bir tepkinin filizlenmesi olasıdır. Nitekim son yıllarda bazı ülkelerde çevre politikalarına yönelik toplumsal tepkiler ortaya çıkmıştır: Fransa'da akaryakıt vergisine karşı ortaya çıkan Sarı Yelekliler hareketi, çevre adına alınan bir önlemin adil dağıtılmadığı algısının bir isyana nasıl dönüşebileceğini gösterir. Eğer sürdürülebilirlik kimliği geniş halk kesimlerince elitlerin dayatması olarak algılanırsa ("zenginler geçmişte kirletti, bedelini biz ödüyoruz" duygusu) hegemonik projenin altı oyulacaktır. Bu nedenle, Harvey'nin analizi bize hegemonik sürdürülebilirlik söyleminin başarılı olabilmesi için maddi tavizlerle desteklenmesi gerektiğini hatırlatır. Topluma yeşil sorumluluk çağrısı yapılırken bunun ekonomik zorluk getirmeyeceği veya getirirse bile telafi edileceği güvencesi verilmelidir. Ama bununla birlikte asıl inşa edilmesi gereken farklı sınıflar arasında sosyal ve ekonomik adalet temelli bir sürdürülebilirlik söylemidir. Günümüzde tartışılan Yeşil Yeni Düzen (*Green New Deal*) gibi politik girişimler, tam da bu noktada önem kazanmaktadır. Yeşil Yeni Düzen söylemi, iklim eylemini ekonomik adalet ilkesiyle birleştirerek sunmaya çalışır. Bu yaklaşım, Gramsci'nin (1948/1971) hegemonya teorisindeki "insanların sağduyusuna ve acil ihtiyaçlarına hitap etme" ilkesine uygun bir hamledir (s. 325).

Neo-hegemonik kimlik olarak sürdürülebilirliğin etkilerinin bir yansıması olarak ele alınabilecek Jasanoff'un bilim ve yönetim üzerine çalışmaları, sürdürülebilirlik kimliğinin inşasında bilgi otoritesinin ve katılımcı süreçlerin önemine işaret eder. Jasanoff (2004), modern toplumlarda teknik uzmanlığın politika oluşturmadaki rolünü inceler ve demokratik katılım ile uzman bilgisi arasındaki dengeye dikkat çeker.

Sürdürülebilirlik vizyonunun şekillenmesinde “kimin bilgisi ve deneyimi değerli sayılıyor?” sorusu, Jasanoff’un (2004) yaklaşımıyla temel hale gelir (ss. 13-15). Neo-hegemonik bir kimlik olarak sürdürülebilirlik, eğer sadece belli bir uzman grubu (örneğin iklim bilimciler, mühendisler, uluslararası bürokratlar) tarafından tanımlanır ve yukarıdan aşağıya bir model olarak dayatılırsa katılımcılık ve meşruiyet sorunları yaşayabilir. Jasanoff’un “alçakgönüllülük teknolojileri” (*technologies of humility*) adını verdiği kavram bu bağlamda önemli hale gelir. Bu, politika yapıcıların ve uzmanların, bilginin belirsizliklerini ve değer yargılarının çoğulculuğunu kabul ederek halkın katılımını sistematik biçimde sağlamaları gerektiğini savunan bir yaklaşımdır (Jasanoff, 2007, s. 33). Sürdürülebilirlik gibi herkesin geleceğini ilgilendiren bir konuda, yalnızca bilimsel-teknik doğruların değil, toplumsal değerlerin, ahlaki tercihlerin ve yerel koşulların da tartışmaya dahil edilmesi gerekir. Örneğin bir kentsel sürdürülebilirlik projesinde şehrin yoksul mahallelerinde yaşayanların ihtiyaçları ve önerileri dinlenmeden alınan kararlar, kâğıt üstünde rasyonel görünse bile adalet duygusunu zedeleyebilir. Jasanoff’un vurguladığı gibi yönetim süreçlerinde müzakereci demokrasi ilkelerini işletmek, sürdürülebilirlik kimliğinin dayanıklılığı için şarttır. Neo-hegemonik kimlik eğer gerçekten hegemonik olmak, yani rıza üretmek istiyorsa kendini dayatmaktan ziyade kapsayıcı ve esnek olmak zorundadır. Burada kritik soru şudur: Sürdürülebilirlik kimliği, sürdürülebilir olmanın ve bilmenin farklı türlerini ya da birden çok türünü bünyesinde barındırabilecek mi, yoksa tüm dünyaya tek tip bir sürdürülebilir insan kalıbı mı empoze edecek? Eğer ikinci yol tercih edilirse yani standartlaştırılmış, her yere aynı reçeteyi uygulayan bir sürdürülebilirlik yönetimi benimsenirse bu kimliğin meşruiyeti uzun vadede zayıflayabilir. Zira farklı coğrafyalar, kültürler ve toplumsal kesimler için sürdürülebilirlik farklı anlamlar taşımaktadır ve taşıyacaktır; iklim adaleti talebi de zaten bu tek tipleştirici yaklaşıma bir tepki olarak doğmuştur. Öte yandan birinci yol yani çoğulcu ve öğrenmeye açık bir sürdürülebilirlik kimliği, hatalarını telafi edebilen, yerel inisiyatiflere alan açan ve kamusal diyalogla evrilen bir karakterde olursa hem etik açıdan daha sağlam bir zemin kazanır hem de hegemonik projenin ömrü daha uzun olabilir. Jasanoff’un çalışmaları, sürdürülebilirlik söyleminin başarısının sadece içerikte değil yönetim tarzında yattığını göstermektedir. Neo-hegemonik bir kimlik olarak sürdürülebilirlik, eğer tepeden inmeceli bir yönetim projesi olarak kalırsa kırılabilir olacaktır, ancak gerçek anlamda katılımcı ve yansımali bir toplumsal öğrenme sürecine dönüşürse hem demokratik hem de etkili bir dönüşüm sağlayabilir.

Sonuç olarak sürdürülebilirliğin neo-hegemonik bir kimlik olarak kavramsallaştırılması, günümüz siyasetini anlamak için çok katmanlı bir analiz sunar. Yukarıda ele alınan kuramsal yaklaşımlar, bu olguyu farklı merceklerden inceleyerek birbirini tamamlayan bakış açıları sunmaktadır. Gramsci, hegemonik sürdürülebilirlik konsensüsünün ardındaki tarihsel blokun nasıl oluştuğunu ve hangi çıkarları bir araya getirdiğini anlatırken, Laclau ve Mouffe, bunun dilsel inşasının mücadele boyutunu vurgular. Foucault, bu hegemonik kimliğin gündelik hayatları nasıl şekillendirmeye çalıştığını ve bireylerin buna nasıl tabi kıldığını veya direndiğini gösterir. Moore, sürdürülebilirlik söyleminin kapitalist döngüler içindeki işlevine dikkat çekerek bunun bir kriz yönetimi stratejisi olabileceğini ortaya koyar. Latour, sürdürülebilirlik ile birlikte modern doğa-toplum ayrımının çözüldüğü yeni bir politik ufkun belirdiğini, bunun hem fırsatlar hem riskler

barındırdığını belirtir. Latouche ve diğer bazı post-kalkınmacı düşünürler sürdürülebilirlik adı altındaki hegemonik projenin kültürel ve ideolojik boyutunu eleştirerek gerçek dönüşüm için tüketimci büyüme paradigmasından zihinsel bir kopuş gerektiğinin altını çizer. Harvey, bu yeni hegemonyanın toplumsal rıza üretebilmesi için adalet ve eşitlik ilkelerini gözetmesi gerektiğini hatırlatır. Jasanoff ise sürecin meşruiyetini katılımcılık ve çoğulcu bilgi sistemlerinin sağlayacağını ileri sürer.

Bütün bu perspektifler birleştirildiğinde ortaya çıkan tablo şudur: Sürdürülebilirlik, günümüz dünyasında yeni bir hegemonik ortak akıl yaratma iddiasındadır ve büyük ölçüde başarılı olmuştur, ancak bu hegemonik kimlik kendi içinde çelişkiler ve gerilimler barındırır. Sürdürülebilirlik ideali, geniş kitleleri ortak bir gelecek vizyonu etrafında mobilize etme ve ekolojik krizi gündemin merkezine taşıma konusunda benzersiz bir güç kazanmıştır. Bununla birlikte, bu vizyonun nasıl tanımlandığı ve uygulandığı konusunda devam eden bir mücadele söz konusudur. Eğer sürdürülebilirlik neo-hegemonik bir kimlik olarak mevcut düzenin sadece daha yeşil bir versiyonunu sürdürmeye yararsa ekolojik krizin kök sebepleri çözümsüz kalabilir, hatta yeşil bir makyajla gizlenebilir. Bu durumda, hegemonya geçici bir istikrar sağlasa bile, uzun vadede ne ekosistemlerin çöküşünü ne de toplumsal huzursuzluğu engelleyebilir. Öte yandan, eleştirel perspektiflerin işaret ettiği değişim rotaları benimsenir ve sürdürülebilirlik söylemi gerçekten dönüştürücü, kapsayıcı ve adil bir proje haline evrilirse insanlığın karşı karşıya olduğu krizlere yanıt verme kapasitesi artacaktır. Bu da hegemonik kimliğin doğasını değiştirir: Neo-hegemonik bir projeden, belki de yeni bir düzene geçiş gerçekleşmiş olacaktır. Kısacası, sürdürülebilirlik bugün neo-hegemonik bir kimlik olarak karşımıza çıkıyor olabilir fakat onun geleceği, yukarıda tartışılan eleştirel soru ve müdahalelere vereceği yanıtla bağlıdır. Her hâlûkârda, sürdürülebilirlik olgusunu böyle bir kimlik siyasetinin parçası olarak ele almak hem mevcut güç ilişkilerini hem de olası alternatif yolları anlamak için verimli bir çerçeve sunmaktadır.

SONUÇ

Neo-hegemonik kimlik kavramı, çevresel sürdürülebilirliğin çağdaş kolektif kimliğin baskın bir unsuru olarak yükselişini yorumlamak için ikna edici bir bakış açısı sunar. Gramsci'nin klasik hegemonya teorilerinden ve Laclau ve Mouffe gibi söylem teorisyenlerinden yararlanan bu çerçeve, belirli bir dünya görüşünün, sürdürülebilirlik *ethos*unun, nasıl sağduyu statüsüne ulaştığını ve toplumu görünürde uzlaşmacı bir liderlik vizyonu altında birleştirdiğini aydınlatmaktadır. Gramsci'nin hegemonya kavramı, toplum genelinde mutabakatı sağlayan entelektüel ve ahlaki liderliği vurgulamaktadır ve mevcut yeşil kimlik, herkes için ahlaki bir zorunluluk olarak ilan edilmektedir. Hegemonik kimliği neo-hegemonik olarak yeniden tanımlamak, bu tür bir konsensüs oluşturma yirmi birinci yüzyıl koşulları altında geliştiğini kabul etmek anlamına gelir: Benzeri görülmemiş küreselleşme, bilimsel söylemin otoritesi, acil gezegensel krizler ve devletin ötesinde çeşitli aktörlerin katılımı gibi. Böylece sürdürülebilirlik, salt bir politika paradigmasından olmamız gereken kişinin bir parçası haline gelmiş ve gereklilik ile erdeme dayanan, politik olarak tarafsız bir sağduyu olarak kendini gösteren evrensel bir norm olarak yayılmıştır. Bu çalışma, sürdürülebilirliğin yaygın kabulü ve gündem belirleme gücünün onu Gramscici anlamda hegemonik hale getirdiğini, ancak aynı zamanda küresel kapsamı

ve teknokratik ahlaki çerçevesi ile belirgin bir şekilde yeni veya neo-hegemonik olduğunu iddia etmektedir. Bu, tek bir ulusun veya sınıfın değil, gezegeni kurtarma ideali etrafında birleşen küresel bir toplumun hegemonik kimliğidir. Bu ideal, ortak kaderimize yapılan çağrılarla mevcut güç yapılarını maskeleye de aslında bu yapılarla derinden iç içedir.

Çevre politikasını bu neo-hegemonik kimlik çerçevesi üzerinden incelemek, birkaç önemli sonucu doğurur. İlk olarak, mevcut sürdürülebilirlik konsensüsü, ekolojik farkındalığın artışının olumlu bir işareti olsa da tarafsız veya tamamen iyiliksever bir gelişme olarak anlaşılmamalıdır. Bu, siyasal bir başarıyı temsil eder; çünkü belirli çıkarlar, bilgi biçimleri ve değerler etrafında kurulan bir yapı hâkim hale gelmiş ve böylece bazı paradigmlar diğerlerine göre öncelik kazanmıştır. Evrensel yeşil sağduyu gibi görünen şey, aslında belirli gündemlerle uyumludur. Örneğin, piyasa dostu yeşil büyüme çözümlerini ve uzmanların otoritesini önceliklendirir. Sürdürülebilirliği neo-hegemonik bir kimlik olarak kabul etmek, konu üzerine düşünenleri “kimin şartlarına göre sürdürülebilirlik?” sorusunu sormaya teşvik eder. Sürdürülebilirlik söylemini olduğu gibi kabul etmek yerine, bu hegemonik projenin kimin çıkarlarına hizmet ettiği sorgulanmalıdır. Eleştirel bakış açıları (neo-Gramscici analizler dahil), iktidar ve ideolojinin buradaki rolünü hatırlatır: Çevresel sorumluluğun çerçevesinin mevcut belirlenişi, yerli ekolojik bilgi veya daha radikal dönüşümler gibi alternatif vizyonları marjinalleştirirken, küresellik iddiasındaki devletlere, şirketlere veya teknokratik elitlere avantaj sağlayabilmektedir. Kısacası, sürdürülebilirliği neo-hegemonik bir yapı olarak ele almak, görünürdeki konsensüsün arkasındaki siyaseti ortaya çıkarır ve genellikle sorgulanamaz bir iyilik olarak tasvir edilen şey karşısında rehavete kapılmayı önler.

İkincisi, bu bakış açısını benimsemek, görünürdeki konsensüs içinde bile kimliğin tartışmalı ve dinamik doğasını ortaya çıkarır. Hegemonik statü asla kalıcı olarak sabit değildir; sürekli olarak müzakere edilir ve sorgulanır. Sürdürülebilirliğin anlamı ve toplumdan ne istediği, mücadele konusu olmaya devam etmektedir. Bu, yeşil yıkama, iklim adaleti ve ekonomik ödünleşmelerle ilgili tartışmalarda görülür: Ana akım kurumlar ve işletmeler güncel sürdürülebilirlik dilini benimserken, taban hareketleri gerçek sürdürülebilirliğin ne anlama geldiğine dair daha dönüştürücü yorumlarda ısrar etmektedir. Laclau ve Mouffe'un (1985) terimleriyle, sürdürülebilirlik farklı grupların kendi anlamlarını yükledikleri bir düğüm noktası veya hatta bir boş gösteren işlevi görür (s. 105). Hegemonik bir fikir olarak başarısı, belirsizliği ve ahlaki çekiciliğinde yatmaktadır; bu da farklı aktörlerin onun bayrağı altında toplanmasına olanak tanır. Ancak bu kapsayıcılık, sürdürülebilirliğin içeriğinin herkesin elinde olduğu, antagonizmalara ve yeniden ifade edilmeye tabi olduğu anlamına da gelir. Bu nedenle neo-hegemonik kimlik çerçevesi, herkesin tek tip bir şekilde yeşil değerleri benimsediği bir tarihin sonunu değil, dinamik bir süreç içinde olduğunu vurgular. Belirli bir sürdürülebilirlik söylemi hâkim olsa da karşı-hegemonik güçler varlığını sürdürmektedir: Aktivistler, sürdürülebilir kalkınma gündemini iklim adaleti ve sistemik değişime yönlendirmek için çaba sarf ederken statüko çıkarları veya popülist şüpheciler ise bunları bertaraf etmenin yollarını aramaktadır. Bu nedenle sürdürülebilir olmak hegemonik kimliği ve bu kimliğin evrimini şekillendirecek iç gerilimler içerir. Bu gerilimleri anlamak çok önemlidir çünkü bunlar

hegemonik projenin sadece yüzeysel, şirket dostu bir yeşil konsensüs olarak kalıp kalmayacağını veya dönüştürücü, kapsayıcı bir vizyona dönüşüp dönüşmeyeceğini belirler.

Üçüncü olarak, sürdürülebilirliği neo-hegemonik kimlik olarak analiz etmek, bu fenomenin derin disiplinler arası karakterini vurgulamaktadır. Ekolojik bir zorunluluğun nasıl toplumun önemli bir örgütlenme ilkesi haline geldiğini açıklamak, politik ekonomi, söylem teorisi, kültürel çalışmalar ile bilim ve teknoloji çalışmalarından elde edilen görüşleri entegre etmeyi gerektirir. Politik ekonomi açısından, ekonomik güç ve çıkarların sürdürülebilirlik gündemini nasıl şekillendirdiği incelenir (örneğin, karbon piyasaları veya yenilenebilir enerji endüstrilerinin hegemonik projeyle nasıl uyumlu olduğu). Söylem teorisi, dil ve ideolojinin sürdürülebilir toplumun kimliğini nasıl inşa ettiğini ortaya koyar ve sürdürülebilirliğin ne olduğunun söylem yoluyla tanımlandığını ve siyasi çekişme yoluyla yeniden tanımlanabileceğini gösterir (Laclau ve Mouffe, 1985, s. 105). Kültürel çalışmalar, yeşil olmanın günlük yaşama, eğitime ve medyaya nasıl nüfuz ettiğini; bireysel ve kolektif öz algının bir parçası haline nasıl geldiğini göstererek katkıda bulunur. Bilim ve teknoloji çalışmaları, sürdürülebilirlik söylemine güvenilirlik kazandırmada bilimsel otoritenin ve teknolojik çözümlerin rolünü aydınlatarak onun siyasi olmayan yönünü veya rasyonel yönünü gösterir. Bu bakış açılarının birleşimi, çevre etisinin nasıl bu kadar geniş bir meşruiyet kazandığının gizemini çözer. Dolayısıyla pratikte çevre krizlerine yanıt vermek, güneş panelleri veya ekonomik teşvikler kadar siyaset ve kimlik ile de ilgilidir. İnsanlık gerçekten gezegenin yönetimine ilişkin yeni bir hegemonik kimlik etrafında birleşiyorsa bu kimliğin nasıl ve kimler tarafından şekillendirildiğini sormak önemli hale gelir. Sürdürülebilirlikle ilgili yeni bir hegemonik proje, ekolojik krizlere yönelik küresel yanıtları demokratikleştirebilir veya olduğu biçimiyle eleştirelilikten uzak bir biçimde benimsenirse yeşil bir görünüm altında eski hiyerarşileri pekiştirebilir. Demokratikleşmenin sağlanabilmesi için kapsayıcılık, demokratik müzakere ve sosyal adalet, sürdürülebilirlik kimliğinin merkezinde olmalıdır. Aksi takdirde bu görünüşte ilerici hegemonya, adaletsizlikleri yeniden üretebilir (örneğin, yoksullar veya marjinalleşmiş kesimler pahasına çevreyi koruyan politikalar) ve nihayetinde hedeflerini baltalayan sosyal tepkilere yol açabilir.

Son olarak sürdürülebilirliği neo-hegemonik bir kimlik olarak görmek umut verici bir olasılığa işaret eder: Bir kez kurulduktan sonra, hegemonik kimlikler olağanüstü bir kalıcılık ve harekete geçirme gücü sergileyebilir. Tarih şunu göstermektedir: Bir değer veya dünya görüşü hegemonik statüye ulaştığında ister ulus, ister insan hakları ya da neoliberal piyasa rasyonalitesi gibi bir fikir olsun, nesiller boyu sürebilir ve geniş nüfusların eylemlerini koordine edebilir. Sürdürülebilirliğin değeri küresel kolektif bilince gerçekten nüfuz ederse çevre konularında kolektif eylemin geleceği geçmişte olduğundan çok daha kararlı ve birleşik olabilir. Derinlemesine kök salmış yeşil bir kimlik, bir zamanlar tartışmalı olan davranışları ve politikaları normalleştirebilir ve uzun vadeli ekolojik planlamayı toplumun varsayılan mantığının bir parçası haline getirebilir. Bu durum, iklim acil durumları ve yaklaşan ekolojik dönüm noktaları karşısında umut verici bir gelişme olarak görülebilir, ancak tam da bu nedenle söz konusu hegemonik projenin içeriği ve yönelimi kritik bir önem taşır. Bununla birlikte, sürdürülebilirlik kimliği kendiliğinden erdemli değildir; nihai etkisi, kimin için

ve hangi amaçla harekete geçirildiğine bağlıdır. Neo-hegemonik kimlik, iktidar yapıları için meşruiyet kaynağı olarak hizmet ederse sadece yeşil retorikle örtülmüş olarak ekolojik krizin temel nedenleriyle yüzleşemeyen, bir başka kaçırılmış fırsat, rahatlatıcı bir anlatı haline gelebilir. Öte yandan bilinçli olarak gerçek ekolojik rasyonalite ve eşitlikçi küresel dayanışmaya yönlendirilirse bu neo-hegemonik kimlik, gerçekten sürdürülebilir bir refah döneminin yolunu açmaya yardımcı olabilir. Bu nedenle sürdürülebilirliğin bir hegemonik kimlik olarak var olan iktidar yapılarını sürdürmeye hizmet eden bir içerikle mi yoksa insanlar arası ve insan ile insan olmayanlar arasında adaleti gözetir bir içerikle mi kalıcılışacağı elzem bir meseledir.

Gramscici ve post-Marksist düşünürlerin (Gramsci, Laclau ve Mouffe) vurguladığı gibi hegemonya, doğası gereği tartışmalı bir süreçtir. Neo-hegemonik kimlik olarak sürdürülebilirlik, çeşitli siyasi ve kültürel taleplerin etrafında birleştiği merkezi bir düğüm noktası anlamına gelir. Çin ve Hindistan gibi devletler belirli uluslararası anlaşmalara yönelik çekincelerini ifade etse de, bu tutumlar sürdürülebilirlik söyleminin neo-hegemonik potansiyelini kendiliğinden geçersiz kılmaz. Aksine bu tür isteksizlikler, sürdürülebilirliğin kolektif çıkarları tanımlamak için ortak bir çerçeveye dönüşmesini sağlayan söylemsel müzakere sürecinin bir parçası olarak değerlendirilebilir. Laclau ve Mouffe'a (1985) göre kimlikler, çeşitli sosyal talepleri bir anlam etrafında toplayarak ortaya çıkar (s. 128). Bu nedenle politik duruşlardaki farklılıklar, küresel sürdürülebilirlik söyleminin nasıl müzakere edildiğini gösterir, ancak geçersiz kılmaz. Bu bakış açısı, bir neo-hegemonik kimlik olarak sürdürülebilirliğin, tam bir konsensüs gerektirmek yerine, farklılıkları ve tartışmaları barındırabileceğini vurgulamaktadır. Küresel çevre yönetişimi söylemi, sürdürülebilirliğin birbiriyle rekabet eden ifadeleri tarafından nasıl şekillendirildiğini vurgulamaktadır. Bu görüşü benimsemek, sürdürülebilirlik anlatılarının nasıl neo-hegemonik statü kazandığını ve farklı devlet uygulamaları arasında nasıl evrimleştiğini inceleme ihtiyacını vurgulayarak gelecekteki araştırmalar için önemli yollar açmaktadır. Bu tür bir analiz, çok kutuplu bir dünyada çevre yönetişiminin dinamiklerini anlamak için çok önemli olacaktır. Sonuç olarak sürdürülebilirliği neo-hegemonik bir kimlik olarak yeniden kavramlaştırmak, onun gücünün ve politikasının dengeli bir şekilde tanınmasını teşvik eder. Bu, gezegenimize özen gösterme konusunda eşî görülmemiş bir konsensüsü kutlarken aynı zamanda bu konsensüsün nasıl oluştuğu ve kullanıldığı konusunda eleştirel bir farkındalık çağrısında bulunur. Böyle bir analiz, gezegeni kurtarma projesinde kolektif bir kimlik inşa etmenin iki ucu keskin bir kılıç olduğunu hatırlatır. Bu kimlik birleştirebilir ve ilham verebilir, ancak vaat ettiği adil ve yaşanabilir bir geleceğe yol açmasını sağlamak için demokratik bir mücadeleyle sürekli olarak şekillendirilmelidir. Ortaya çıktığını iddia ettiğimiz yeni hegemonik yeşil kimlik, insanlığın büyük ölçekli ve etkili eylemleri harekete geçirmek için ihtiyaç duyduğu tutarlı anlatı alanı olabilir; bu potansiyeli gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği, bu kimliğe katacağı sosyal dönüşme beceresine bağlı olacaktır.

Yazar Beyanı | Author's Declaration

Mali Destek | Atıf Şekli: Elif Saracoğlu Bilgen, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. | Elif Saracoğlu Bilgen has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.

Yazarların Katkıları | Authors's Contributions: Bu makale Elif Saracoğlu Bilgen tarafından tek başına hazırlanmıştır. | This article was prepared by Elif Saracoğlu Bilgen.

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı | The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: Elif Saracoğlu Bilgen tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. | No conflict of interest or common interest has been declared by Elif Saracoğlu Bilgen.

Etik Kurul Onayı Beyanı | The Declaration of Ethics Committee Approval: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. | The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi | The Declaration of Research and Publication Ethics: Elif Saracoğlu Bilgen, makalenin tüm süreçlerinde ViraVerita E-Dergi'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde ViraVerita E-Dergi'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın ViraVerita E-Dergi'den başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir. | Elif Saracoğlu Bilgen declares that she complies with the scientific, ethical, and quotation rules of ViraVerita E-Journal in all processes of the paper and that she does not make any falsification of the data collected. In addition, she declares that ViraVerita E-Journal and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than ViraVerita E-Journal.

KAYNAKÇA

- Agrawal, A. (2005). *Environmentality: Technologies of government and the making of subjects*. Duke University Press.
- Ateed, E. H. ve Özel Özcan, M. S. (2023). Theorizing the fall of hegemony: A neo-Gramscian perspective. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(2), 745–758. <https://doi.org/10.33206/mjss.1256164>
- Birleşmiş Milletler. (1992, 13 Ağustos). *Rio declaration on environment and development* (UN Doc. A/CONF.151/26 (Vol. I)). United Nations.
- Brand, U. (2010). Sustainable development and ecological modernization – the limits to a hegemonic policy knowledge. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 23(2), 135–152. <https://doi.org/10.1080/13511610.2010.522403>
- Boltanski, L. ve Chiapello, È. (2005). *The new spirit of capitalism* (G. Elliott, Çev.). Verso Books. (Özgün eser basım 1999)
- Böhm, S., Misoczky, M. C. ve Moog, S. (2012). Greening capitalism? A Marxist critique of carbon markets. *Organization Studies*, 33(11), 1617–1638. <https://doi.org/10.1177/0170840612463326>
- Brown, T. (2016). Sustainability as an empty signifier: Its rise, fall, and radical potential. *Antipode*, 48(1), 115–133. <https://doi.org/10.1111/anti.12164>
- Bulkeley, H. Carmin, J., Castán Broto, V., Edwards, G. A. S. ve Fuller, S. (2013). Climate justice and global cities: Mapping the emerging discourses. *Global Environmental Change*, 23(5), 914-925. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2013.05.010>
- Carson, R. (1962). *Silent spring*. Houghton Mifflin Harcourt.
- Castán Broto, V., Westman, L. ve Huang, P. (2023). How hegemonic discourses of sustainability influence urban climate action. *Buildings & Cities*, 4(1), 973–989. [Doi: 10.5334/bc.390](https://doi.org/10.5334/bc.390)
- Cox, R. W. (1983). Gramsci, hegemony and international relations: An essay in method. *Millennium*, 12(2), 162–175. <https://doi.org/10.1177/03058298830120020701>
- Cox, R. W. (1987). *Production, power and world order: Social forces in the making history*. Columbia University Press.
- Dryzek, J. S. (2005). *The politics of the earth: Environmental discourses* (2.baskı). Oxford University Press.
- Escobar, A. (1995). *Encountering development: The making and the unmaking of the third world*. Princeton University Press.
- Fraser, N. (2008). *Scales of Justice: Reimagining political space in a globalizing world*. Columbia University Press.
- Foucault, M. (1977). *Discipline and punish: The birth of the prison* (A. Sheridan, Çev.). Vintage Books. (Özgün eser basım 1975)
- Foucault, M. (1978). *The history of sexuality, volume 1: An introduction* (R. Hurley, Çev.). Pantheon Books. (Özgün eser basım 1976)
- Foucault, M. (1982). The subject and power. *Critical Inquiry*, 8(4), 777–795. <https://doi.org/10.1086/448181>
- Foucault, M. (1991). Governmentality (R. Braidotti, Çev.). G. Burchell, C. Gordon ve P. Miller (Ed.), *The Foucault effect: Studies in governmentality* (ss. 87–104) içinde. University of Chicago Press. (Özgün eser basım 1978)
- Foucault, M. (2008). *The birth of biopolitics: Lectures at the Collège de France, 1978–79* (G. Burchell, Çev.). Palgrave Macmillan. (Özgün eser basım 2004)
- Gill, S. (1993). Epistemology, ontology and the “Italian school”. S. Gill (Ed.), *Gramsci, historical materialism and international relations* (ss. 21–48) içinde. Cambridge University Press.

- Gramsci, A. (1971). *Selections from the prison notebooks* (Q. Hoare ve G. Nowell-Smith Ed. ve Çev.). International Publishers. (Özgün eser basım 1948)
- Hajer, M. A. (1995). *The politics of environmental discourse: Ecological modernization and the policy process*. Clarendon Press.
- Hardin, G. (1968). The tragedy of the commons. *Science*, 162(3859), 1243–1248.
<http://dx.doi.org/10.1126/science.162.3859.1243>
- Harvey, D. (1996). *Justice, nature, and the geography of difference*. Wiley-Blackwell Publishing.
- Harvey, D. (2005). *A brief history of neoliberalism*. Oxford University Press.
- Hulme, M. (2009). *Why we disagree about climate change: Understanding controversy, inaction and opportunity*. Cambridge University Press.
- Jasanoff, S. (2004). *States of knowledge: The co-production of science and social order*. Routledge.
- Jasanoff, S. (2007). Technologies of humility. *Nature*, 450(7166), 33. <https://doi.org/10.1038/450033a>
- Jasanoff, S. (2010). A new climate for society. *Theory, Culture & Society*, 27(2–3), 233–253.
<https://doi.org/10.1177/0263276409361497>
- Kemper, J. A., Hall, C. M. ve Ballantine, P. W. (2019). Marketing and sustainability: Business as usual or changing worldviews? *Sustainability*, 11(3), 780. <https://doi.org/10.3390/su11030780>
- Laclau, E. (1990). *New reflections on the revolution of our time*. Verso Books.
- Laclau, E. (2000). Identity and hegemony: The role of universality in the constitution of political logics. J. Butler, E. Laclau ve S. Žižek (Ed.), *Contingency, hegemony, universality: Contemporary dialogues on the Left* (ss. 44–89) içinde. Verso Books.
- Laclau, E. ve Mouffe, C. (1985). *Hegemony and socialist strategy: Towards a radical democratic politics*. Verso Books.
- Latouche, S. (2009). *Farewell to growth* (D. Macey, Çev.). Polity Press.
- Latour, B. (1993). *We have never been modern* (C. Porter, Çev.). Harvard University Press. (Özgün eser basım 1991)
- Latour, B. (2004). *Politics of nature: How to bring the sciences into democracy* (C. Porter, Çev.). Harvard University Press. (Özgün eser basım 1999)
- Latour, B. (2018). *Down to earth: Politics in the new climatic regime*. Polity Press.
- Lélé, S. M. (1991). Sustainable development: A critical review. *World Development*, 19(6), 607–621.
[https://doi.org/10.1016/0305-750X\(91\)90197-P](https://doi.org/10.1016/0305-750X(91)90197-P)
- Luke, T. W. (2005). Neither sustainable nor development: Reconsidering sustainability in development. *Sustainable Development*, 13(4), 228–238. <https://doi.org/10.1002/sd.284>
- Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J. ve Behrens, W. W. (1972). *The limits to growth*. Universe Books.
- Moore, J. W. (2015). *Capitalism in the web of life: Ecology and the accumulation of capital*. Verso Books.
- Mouffe, C. (2005). *On the political*. Routledge.
- Neumayer, E. (2003). *Weak versus strong sustainability: Exploring the limits of two opposing paradigms* (2. baskı). Edward Elgar Publishing.
- Newell, P. ve Paterson, M. (2010). *Climate capitalism: Global warming and the transformation of the global economy*. Cambridge University Press.

- Ofori-Parku, S. S. ve Koomson, P. (2023). Corporate sustainability as a hegemonic discourse of globalization: The discourse-historical approach as a critical issues and stakeholder analysis tool. *Public Relations Review*, 49(1), 102275. <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2022.02275>
- Oreskes, N. ve Conway, E. M. (2010). *Merchants of doubt: How a handful of scientists obscured the truth on issues from tobacco smoke to global warming*. Bloomsbury Press.
- Roy, E. A. (2017, 16 Mart). New Zealand river granted same legal rights as human being. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2017/mar/16/new-zealand-river-granted-same-legal-rights-as-human-being>
- Rutherford, S. (2007). Green governmentality: Insights and opportunities in the study of nature's rule. *Progress in Human Geography*, 31(3), 291–307. <https://doi.org/10.1177/0309132507077080>
- Sachs, J. D. (2015). *The age of sustainable development*. Columbia University Press.
- Sachs, W. (1999). Sustainable development and the crisis of nature: On the political anatomy of an oxymoron. F. Fischer ve M. Hajer (Ed.), *Living with nature* (ss. 23–42) içinde. Oxford University Press.
- Santos, B. de S. (2003). The World Social Forum: A User's Manual. *Transnational Institute*. <https://www.scispace.com/pdf/the-world-social-forum-a-user-s-manual-108ychr6pl.pdf>
- Shiva, V. (1988). *Biopiracy: The plunder of nature and knowledge*. South End Press.
- Stern, N. (2007). *The economics of climate change: The Stern review*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511817434>
- Swyngedouw, E. (2010). Apocalypse forever? Post-political populism and the spectre of climate change. *Theory, Culture & Society*, 27(2-3), 213-232. <https://doi.org/10.1177/0263276409358728>
- World Commission on Environment and Development. (1987). *Our common future*. Oxford University Press.